

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Historie suburbanizace v Česku

History of suburbanization in Czechia

Daniel Novák

Plzeň 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Historie suburbanizace v Česku“

Vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

Plzeň dne 10. 5. 2021

v. r. Daniel Novák

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce, panu Mgr. Martinu Kebzovi za užitečné rady a odborné rady, které mi po celou dobu psaní bakalářské práce poskytoval.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Teoretické zarámování suburbanizace v kontextu urbanizačních procesů	7
2.1 Vývojové fáze urbanizace od Van den Berga	9
2.1.1 Klasická urbanizace a suburbanizace	10
2.1.2 Desurbanizace a reurbanizace	10
2.2 Definice suburbanizace.....	11
2.2.1 Suburbanizace jako sociální proces	13
2.3 Typy suburbanizace	16
2.4 Urban sprawl.....	19
2.4.1 Rysy a dopady urban sprawlu.....	24
3. Metodická východiska.....	25
4. Historie suburbanizace okolo českých měst do roku 1989	27
4.1 Urbanizační procesy na území Česka do 1. světové války	28
4.2 Meziválečná suburbanizace	37
4.3 Urbanizační procesy v éře socialismu	41
4.4 Novodobá suburbanizace v Česku	46
4.4.1 Migrační přírůstky v Česku	49
4.5 Vývoj vnitřních suburbií	51
5. Závěr.....	56
6. Seznam použité literatury	58
7. Seznam tabulek	62
8. Seznam obrázků	62
9. Seznam grafů.....	64
10. Abstrakt	65
11. Abstract	66

1. Úvod

Města na území Česka se během posledních dvou stovek let dramaticky proměnila. Prvním zásadním činitelem byla industrializace a rozvoj železnice, který byl spjatý s masivní urbanizací. Podobně jako v Anglii, kde průmyslová revoluce začala, však brzy začala stoupat poptávka po bydlení, které není uprostřed města, ale v prostředí s čistším prostředím. Tento trend pochopitelně souvisel se zvyšujícími se možnostmi mobility a dojížděním do města z nově utvářených suburbií.

Počátky suburbanizace v Evropě jsou spojovány s Anglií, kde se v průběhu 18. století londýnská buržoazie stěhovala do zázemí. Na území Česka začala suburbanizace později. Její začátky se datují k počátkům 20. století. V této době suburbanizace vznikala hlavně kolem velkých měst, jako byla například Praha.

Největší rozvoj suburbanizace nastává po roce 1989 v důsledku změny politiky Česka. Dříve komunistická strana upřednostňovala stavbu bytových jednotek. Po pádu režimu chtěli lidé více žít mimo město ve zdravější a méně hlučné oblasti. Lidé čím dál tím více vyhledávali lokality, které by byly příměstské a s dobrou dopravní infrastrukturou nebo alespoň na její napojení.

Cílem této práce je analyzovat, jak se suburbanizace vyvíjela v historii až po současnost.

Tento stanovený cíl práce rozvíjí tyto výzkumné otázky:

- Probíhala okolo největších měst Česka suburbanizace i v období monarchie nebo první republiky? Jaká byla jejich intenzita oproti současné?
- Jak se lišil územní vzorec suburbanizace v čase? Existují zásadní rozdíly mezi před-republikovou, prvorepublikovou a novodobou suburbanizací?

2. Teoretické zarámování suburbanizace v kontextu urbanizačních procesů

Počátkem 80. let 20. století se v Evropě začali geografové zaměřovat na vývoj urbanizačních procesů ve vybraných evropských zemích (Ouředníček, 2000). Nejvýznamnějšími pracemi z tohoto období jsou práce dvojice Petera Halla a Denise Haye a jejich práce z roku 1980 *Growth Centres in the European Urban System*. A druhou významnou prací je *Urban Europe: A study of Growth and Decline* od týmu Lea Van Den Berga z roku 1982.

Obě dvě práce používají pro hodnocení vývoje evropských měst tzv. funkční městské regiony, které umožňují srovnání vztahů mezi zázemím města a populačním růstem jádra. Práce skupiny pod vedením Van den Berga je v dnešní době stále uznávána, a to i díky tomu, že do své práce začlenili srovnání vývoje některých socialistických států Evropy, konkrétně 14 (ač se v práci nezabírali Československou socialistickou republikou). Van den Berg a jeho kolegové hodnotili 14 měst, z hlediska jejich vývoje na základě vztahu růstu počtu obyvatelstva jádrového města a jejich zázemí v rámci funkčních městských regionů (Van den Berg a kol., 1982).

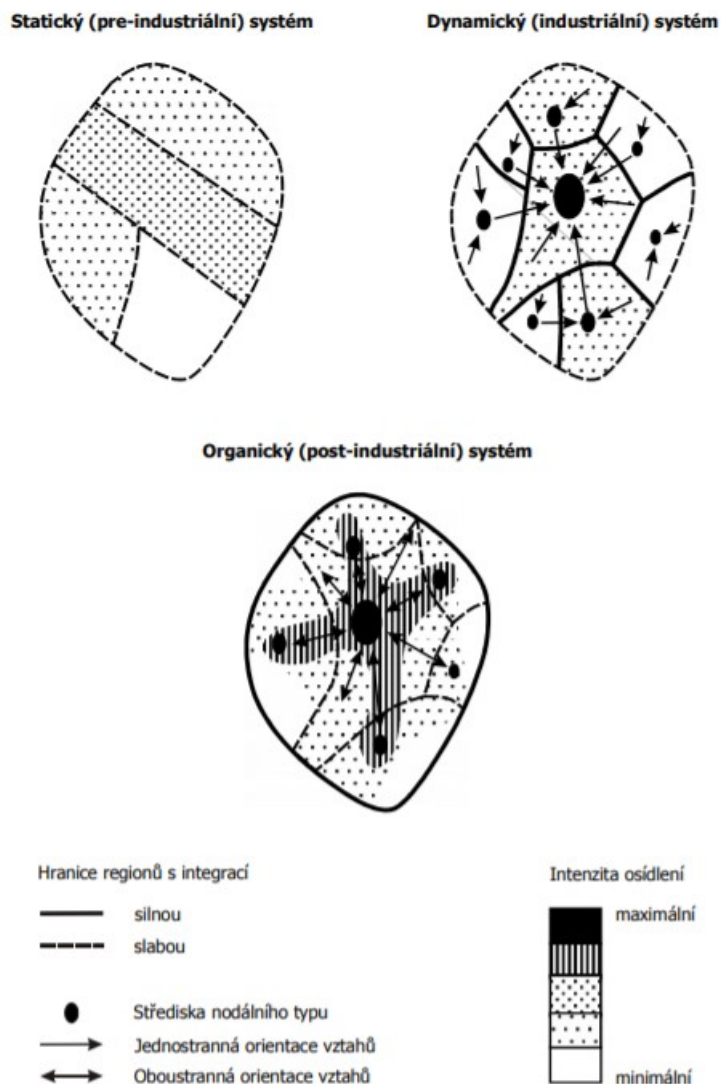
Van den Berg a kol. (1982) čerpali při utváření obecné teorie stádií růstu měst se zkušenostmi, které sloužily při vývoji amerických a západoevropských měst. Tyto poznatky čerpali od Stanislava Hermana a Jerzyho Regulského, kteří se věnovali urbanizaci v socialistických zemích v knize „*Elements of a Theory of Urbanization Processes in Socialist Countries*“ z roku 1977 (Herman a Regulski, 1977; Van den Berg a kol., 1982)

Podle Hermana a Regulského (1977) je vývoj měst přímo závislý na sociálně-ekonomické úrovni společnosti, převážně na změnách ve struktuře ekonomiky a na úrovni příjmů obyvatelstva. Herman a Regulski ve své práci vycházejí ze tří stádií vývoje společnosti nebo jejich ekonomických změn. Prvním stádiem podle nich je změna společnosti ze zemědělské na průmyslovou, druhou změnou je změna průmyslové společnosti na společnost terciérní. Posledním a třetím stádiem je dospívání společnosti v terciérním sektoru (Herman a Regulski, 1977).

Podle Hampla (2005) je urbanizace proces formování střediskové hierarchie, která je hlavním článkem moderní dělby práce. Důležité bylo v preindustriálním období úloha města, kde byl ovšem podíl městské ekonomiky a městského obyvatelstva velmi malý, zároveň i dynamika vývoje města byla nedůležitá. Až s nástupem industriálního období dochází k růstu tempa města (dynamika) a i k jeho rozvoji a k formování hierarchických soustav středisek.

S příchodem post-industriální éry je růst měst sice utlumen, ale dochází k růstu významu těchto měst, a to díky koncentraci řídicích funkcí. V období, kde podle Hampla dochází „k časovému průniku“ industriálního a post-industriálního období, se vytvářejí a rozšiřují metropolitní areály. V průběhu rozvoje měst docházelo ke zvyšování prostorové mobility obyvatelstva. Tento růst v dnešní době stále pokračuje, ale již ne stylem jako byl v industriálním období, tedy stylem, kde dominoval koncentrační proces. Pro koncentrační proces je typický jednostranný pohyb obyvatelstva, v období post-industriálním je typický oboustranný pohyb, jako je například pohyb mezi jádrem a zázemím. Období post-industriální je spíše procesem propojovacím, na rozdíl od industriálního, což bylo období koncentrační (Hampl, 2005).

Obrázek č. 1: Vývoj prostorové organizace společnosti

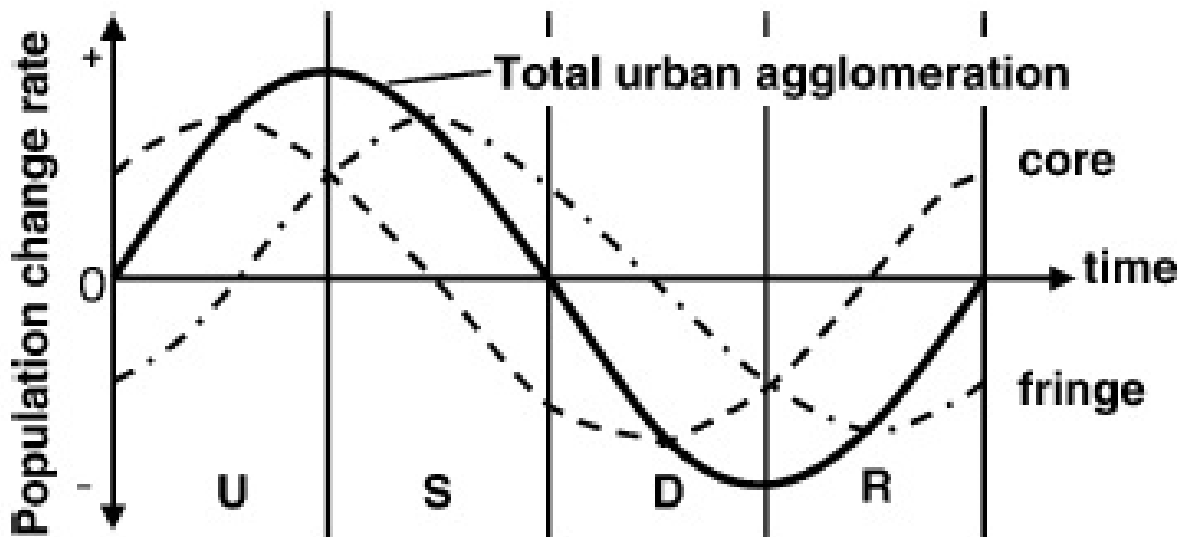
Zdroj: M. Hampl (1987)

2.1 Vývojové fáze urbanizace od Van den Berga

Jak už je výše zmíněno Leo van den Berg a jeho tým publikoval studii „Urban Europe: A study of Growth and Decline“, ve které se zabývali urbanizací a jejím rozdělením na 4 fáze. V první fázi urbanizace je klasická urbanizace, na klasickou urbanizaci později naváže suburbanizace. Třetí vývojovou fází urbanizace je desuburbanizace (Van den Berg a kol., 1982). Jak je z obrázku číslo 2 patrné, jedna fáze střídá druhou, přičemž se vlastnosti jádra (core), zázemí (fringe) a celého funkčního městského regionu (Total urban agglomeration) mění v jakýchsi cyklech. Je však nutné uvažovat nutnou generalizaci a to, že unikátní charakteristiky každé urbánní aglomerace mohou zapříčinit i souběžný průběh dvou různých fází.

Dále je z obrázku číslo 2 patrné, že celý funkční region populačně roste ve fázích klasické urbanizace a reurbanizace, a naopak populačně klesá ve fázích suburbanizace a desuburbanizace.

Obrázek č. 2: Vývojové fáze urbanizace podle Van den Berga a populační změny během fází

Zdroj: Van den Berg a kolektiv, 1982

2.1.1 Klasická urbanizace a suburbanizace

Klasická urbanizace je považována za první vývojové stadium. Vzniká v důsledku přebytečné pracovní síly, konkrétně v zemědělství a jejímu následnému přemísťování obyvatelstva z venkova do města. Důsledkem stěhování lidí do měst je rozšiřování částí města, průmyslové i obytné části. Dalším důsledkem je budování lepší infrastruktury ve městě a propojování centra s předměstím. Tyto důsledky lákají více lidí do města, a to i přesto, že v centrech města není dobrá životní úroveň (Van den Berg a kol., 1982; Krejčíková, 2014).

První generace přistěhovalců se ze zvyšující úrovní stěhují do zázemí města, zatímco v průmyslových částech města vznikají sociálně vyloučené lokality, v extrémních případech „slumy“, ve kterých jsou obyvatelé charakterističtí svou nízkou životní úrovní (Krejčíková, 2014). Podle Burgessa (1925) dochází k sukcesi, tedy k stěhování původního obyvatelstva do oblastí ležících na okrajích města. Tyto oblasti byly většinou známé lepším bydlením. Díky tomu se do jádrového města stěhují noví obyvatelé, převážně obyvatelé s nižším sociálním statutem.

Podle Burgessova modelu je v jádru velkoměsta vždy obchodní zóna, na ni navazuje tovární zóna, dalšími zónami podle vzdálenosti jsou dopravní zóny, následující dělnickými čtvrtěmi, na které navazuje poslední zóna, a to rezidenční zóna. Vzorovým městem pro Burgessa bylo město Chicago. Podle Burgessa se město vyvíjí takovým způsobem, jako se evolučně mění biologický druh (Burgesse, 1925).

Městské jádro postupně degraduje, zatímco na okrajích města vznikají nové rezidenční lokality. Postupně, co se průmyslové a rezidenční lokality oddělují, formují se nové aglomerace. Po vzniku aglomerací vznikají lokalizace pro podniky a obyvatelstvo kolem hlavních dopravních tepen. (Krejčíková, 2014).

2.1.2 Desurbanizace a reurbanizace

Desurbanizace, která navazuje na fázi suburbanizace, vzniká důsledkem nadměrné zátěže dopravních komunikací, a to díky intenzivní dojížděce do centra z předměstských zón. V této fázi se více projevuje terciér, který na jedné straně vytlačuje obyvatelstvo z města, a na druhé straně se zároveň přesouvá za zákazníky do zázemí. Díky tomu se výrazně snižuje počet obyvatel ve městě, ale i v jeho okolí, zvyšuje se městský prostor a snižuje hustota zalidnění. Nově vznikají rezidenční oblasti ve vzdálených oblastech venkova. Nově vzniklé oblasti

mohou mít problém s dopravní dostupností (Krejčíková, 2014; Muras, 2013). Tímto procesem si prošla dříve Praha mezi lety 1991 a 2001, kdy jádro města ztratilo 52 tisíc obyvatel a zázemí Prahy vzrostlo o 18 tisíc obyvatel. Celkově tedy Praha jako region ztratila 34 tisíc obyvatel (Sýkora a Posová, 2011).

Ve fázi reurbanizace dochází ke snahám k oživení centra města. K oživení center města přispívají různé revitalizační programy, které mají za úkol přilákat nové rezidenty do center města. Tyto revitalizační programy se snaží zlepšovat životní podmínky v centrech města, dále také zlepšovat dopravní situaci ve městech (Krejčíková, 2014; Van den Berg, 1982).

Tato fáze je brána jako proces, která uzavírá cyklus – zpomaluje se úbytek obyvatelstva a zároveň dochází k návratu obyvatelstva do jádra města. Podle Van den Berga musí být tento proces „rychlý a rozhodný“ (Muras, 2013; Van den Berg a kol, 1982).

2.2 Definice suburbanizace

Autor	Rok definice
Brian Berry, John Kasarda	1977
Leo Van den Berg	1982
J. Musil, Z. Ryšavý, L. Velíšková	1984
David Harvey	1989
Jörg Maier	1997
Martin Ouředníček	2002, 2008
Luděk Sýkora	2002
Luděk Sýkora, Darina Posová	2007

Tabulka č. 1: Rok definice suburbanizace

Berry a Kasarda vysvětlují pojem suburbanizace jako proces, při kterém se rozrůstá a rozpíná funkčně integrované obyvatelstvo, které je spojené s jádrem nebo centrem města, na stále větším území (Berry, Kasarda, 1977).

Van den Berg a jeho tým definoval suburbanizaci jako absolutní nebo relativní růst příměstských zón. Dále podle Van den Berga a jeho týmu je suburbanizace dlouhodoběji spojována s konstantním procesem růstu celého městského regionu, kde dochází ke ztrátě obyvatelstva a pracovních míst ve vnitřním městě (Van den Berg a kol., 1982).

Podle definice Musila, Ryšavého a Velíškové z roku 1984 je suburbanizace fází urbanizačního procesu, kdy se počet obyvatel v jádrovém městě nebo v jeho centrální fázi

snižuje nebo zůstává stejný, zatímco počet obyvatel v příměstské zóně se největší měrou zvyšuje (Musil, Ryšavý, Velíšková, 1984).

D. Harvey v roce 1989 charakterizoval suburbanizaci jako prostředek, díky němuž kapitalismus zajišťuje trh pro spotřební zboží a vyživuje anti-komunitní ideologii „konkurenčního individualismu“ (Harvey, 1989).

Jorg Maier v roce 1997 vymezil pojem suburbanizace jako přemísťování obyvatelstva a jejich aktivit z jádrového města do venkovského prostředí nebo do městského zázemí „metropolitních úseků při současné reorganizaci aktivit a obyvatelstva v celém metropolitním území“ (Maier, 1997).

Luděk Sýkora rozumí pod pojmem suburbanizace to, že se města rozpínají prostorově do okolí venkovské krajiny a do přírody. Dále hovoří o tom, že je suburbanizace spojována s nižší hustotou zalidnění než hustota zalidnění města. Podle něho jsou příměstské zóny, které jsou ovlivněné suburbanizací charakteristické rodinnými domky s vlastní zahradou (Sýkora, 2002).

Ouředníček se snažil v roce 2002 definovat vlastním pohledem slovo suburbanizace. Nejprve si odvodil slovo suburbanizace na anglické slovíčko suburb, tedy v češtině předměstí. Dále se snaží vysvětlit původ slova, a to z latinského slova urbs, což znamená město, a slova sub, což v latině znamená vedle, za či pod. Dále vysvětluje pojem suburbanizace, podle něho můžeme chápat pojem suburbanizace jako proces „stávání se předměstským“ (Ouředníček, 2002).

Sýkora a Posová v roce 2007 mají na suburbanizaci a její definici jiný pohled a to ten, že pokud se mluví o suburbanizaci, musí být splněny 3 podmínky. První podmínkou je, že musí růst podíl metropolizace (růst metropolitní oblasti na národním systému). Druhou podmínkou je, že roste podíl příměstské zóny v metropolitní oblasti. Třetí a zároveň poslední podmínkou je růst příměstské zóny v absolutních číslech (Sýkora, Posová, 2007).

Podle Ouředníčka a jeho definice z roku 2008 znamená již ale suburbanizace přesun obyvatel a jejich aktivit z jádrového města do zázemí. Podle něho se jedná o proces, při kterém se postupně rozšiřuje území města. Rozšiřování města je podle něj typické pro vyspělé země, tak i pro české země, kde se historicky vyvíjela města (Ouředníček, 2008).

2.2.1 Suburbanizace jako sociální proces

Pokud budeme sledovat skupiny, které se stěhují z městských lokalit, můžeme z toho zjistit, které sociální a demografické skupiny tvoří jádro nových rezidentů. Většina nově příchozích rezidentů jsou mladé páry, které se snaží založit rodinu nebo jednotlivci či rodiny, které preferují zdravé životní prostředí. Většina nových rezidentů je výrazněji zastoupena obyvateli s vyšším sociálním statusem (Sýkora, 2002).

Dochází k jisté diferenciaci mezi původním obyvatelstvem a nově příchozími rezidenty. Tato diferenciaci může na jedné straně vést k posílení sociálního prostředí, ale na druhou stranu může vést k problémům v důsledku sociální nerovnosti, která je mezi oběma skupinami rozdílná. V některých extrémních případech, převážně ve Spojených státech se stává, že obyvatelstvo, které se od sebe liší etnicky nebo sociálně, nedokáže vedle sebe žít, tak jsou čtvrtě obehnané vysokými zdmi a tvoří se zde občanské hlídky. Pro tento jev se používá anglické slovo „gated communities“ (Ouředníček, 2002).

Soužití obyvatelstva může vést v ideálním případě k nějakému vzájemnému přizpůsobení. Z dlouhodobého hlediska je příchod nových rezidentů přínosem, jelikož se posílí vliv obce, a noví rezidenti se mohou podílet a chodu obce, například svou účastí v zastupitelstvu města. Hodnocení těchto změn je nejlepší dělat po nějaké době. Suburbanizace ovlivňuje původní bydliště migrujícího obyvatelstva. Jelikož jejich původní bydliště je většinou osidlováno sociálně slabší skupinou. „Což může vést v dlouhodobém horizontu k degradaci sociální struktury některých méně preferovaných oblastí ve městě“ (Ouředníček, 2002). Takovýto proces suburbanizace může vést k tomu, že budou dvě lokality negativně ovlivněny, a díky tomu je to bráno někdy jako nežádoucí jev. Samozřejmě existuje na Gated communities i jiný pohled, podle kterého jsou gated communities svobodou jedince při výběru obydlí a ekonomickou výhodností veřejného prostoru (Sýkora, 2010).

Pro samotné rezidenty jsou gated communities spíše pozitivem, V těchto oblastech žijí lidé většinou se stejnými zájmy, s podobným společenským postavením, což má za následek u těchto lidí větší pocit sounáležitosti a bezpečnosti (Brabec, 2010).

Pro rezidenty jsou gated communities místem, kde se ochrání před kriminalitou, ovšem skutečnost je jiná. Podle záznamů je v gated communities větší kriminalita než v jiných podobných typech takovýchto objektů, které jsou ovšem, což je důležité říci, neuzavřené (Sýkora, 2010).

Obrázek č. 3: Gated communities v Praze-Radlicích z roku 2010

Zdroj: Tomáš Brabec

Gated communities vznikly ve Spojených státech amerických koncem 19. století. Vznikaly kvůli tomu, aby mohli bohatí Američané bydlet v nerušených částech města bez okolního ruchu industriálního města. V současnosti už nejsou gated communities pouze pro bohatou třídu, ale i pro vrstvy střední třídy. Díky rozšíření gated communities i do nižších vrstev společnosti mělo za následek její masivnější rozšiřování. Tento proces rozšiřování můžeme pozorovat v posledních čtyřiceti letech (Sýkora, 2010). Ze Spojených států amerických se gated communities rozšířily do celého světa. Zejména do oblastí, kde je vysoká kriminalita či sociální nerovnost, jako je v Latinské Americe (Brazílie a Argentina) nebo Jihoafrická republika. Mezi další státy, kam se rozšířily gated communities patří Maďarsko, Rusko a Čína. V tomto případě se jedná o země, které prošly ekonomickou transformací, a ve kterých se začala projevovat sociální nerovnost (Brabec, 2010). Gated communities se nenacházejí v zemích západní Evropy, až na výjimky jako Velká Británie, Španělsko a Portugalsko (Sýkora, 2010).

Gated communities se v Česku vyskytují ve větších městech (Brno, Liberec Olomouc a Ostrava), ale také i v menších městech a v obcích (Dobříš, Slaný). Nejvíce se jich jednoznačně nachází v Praze nebo v okolí Prahy. Podle dat za rok 2009 existovalo v Praze a

v okolí 59 objektů gated communities. České gated communities jsou buď obehnány ploty nebo zdmi, čili fyzickými bariérami nebo také bezpečnostní agenturou, která chrání areál. Některé areály používají obě metody ochrany (Brabec, 2010).

V Česku začala výstavba gated communities v polovině 90. let 20. století. Prvním takovýmto objektem se stala Malá Šárka v městské části Praha – Nebušice. V prvních gated communities na území Česka bydleli prominentnější obyvatelé, později se staly dostupné i pro vyšší střední třídu. Ve světě se staví gated communities převážně v zázemí města, což je oproti Česku rozdíl, v Česku se nejvíce vyskytují ve vnitřním a vnějším městě (Sýkora, 2010). Další rozdíl oproti jiným státům ve světě je důvod pro bydlení v gated communities. Jak už bylo řečeno výše, v některých zemích je hlavní důvod strach z kriminality, v Česku tomu tak není. Hlavním důvodem, proč se obyvatelé stěhují do uzavřených nebo jinak střežených objektů, je umístění daných lokalit, či dostatek zeleně v okolí (Brabec, 2009).

Opačným procesem vůči suburbanizaci je tzv. „gentrifikace“ (Toušek a Kunc, 2008). Pod pojmem gentrifikace si můžeme představit, že se jedná o znovu osidlování center velkých měst (Burjanek, 2009). Gentrifikace je proces, projevující se nejvíce ve velkých městech vyspělých států, který zahrnuje socio-prostorové změny *„spočívající v rehabilitaci rezidenčních funkce a nemovitostí v bývalých dělnických čtvrtích vnitřního města“* (Toušek a Kunc, 2008). Mezi nositele tohoto procesu se řadí vzdělaní mladí lidé, kteří patří do skupiny lidí s vysokým příjmem, často žijící samostatně nebo v malých domácnostech. *„Proces gentrifikace je často doprovázen ekonomickým vytlačáním sociálně slabšího obyvatelstva z tradičních lokalit jádrového města“* (Knox a Pinch, 2006).

S gentrifikací se setkáváme už i v Česku, zejména v Praze, a to v místech jako jsou Karlín nebo Central Park na Žižkově. Z Karlína se začala stávat gentrifikovaná lokalita po povodních v roce 2002. Central Park na Žižkově se začal stávat gentrifikovanou oblastí později, hlavně v době, kdy se zde začaly logicky stavět luxusní byty, v roce 2016 jich zde už bylo kolem 600. Hlavním důvodem výstavby těchto luxusních bytů je výhled na okolí, v tomto případě na Pražský hrad (Gebrian, 2016).

2.3 Typy suburbanizace

Suburbanizace se dělí na dva základní typy, a to na komerční a rezidenční. S *komerční (nerezidenční) suburbanizací* se v Česku střetáváme větší měrou koncem 90. let 20. století v důsledku rozvoje komerčních projektů. Při komerční suburbanizaci dochází k decentralizaci, kdy se komerční funkce přesouvají z města na nebo za jeho hranice (Svobodová, 2013). Podle Ptáčka a kol. (2013) se komerční suburbanizace dělí na několik fází. V první fázi suburbanizace nastupuje maloobchod, poté následuje rozvoj skladových areálů. V další fázi komerční suburbanizace se rozvíjejí průmyslové zóny, a v poslední fázi dochází k rozvoji kancelářských zón. U maloobchodu se jednalo o rozvoj na komerční bázi bez ovlivnění veřejného sektoru. U výstavby skladových areálů a průmyslových zón už je veřejný sektor zastoupen, a to v souvislosti s přímými zahraničními investicemi.

Komerční suburbanizace se projevuje stavbou ve výhodné lokalizaci, přičemž důležitým faktorem je dobrá dopravní dostupnost anebo blízkost k větším sídlům, u kterých je rozvinutá infrastruktura. Pro komerční suburbanizace jsou charakteristické dlouhé pásy areálů, ať už skladovacích, obchodních, či výrobních, které se táhnou podél dálnic nebo jiných (převážně hlavních) dopravních komunikací vedoucích do měst. Výstavba těchto areálů s sebou přináší změny aktivit uvnitř metropolitního regionu, a díky tomu se mění tradiční vztahy mezi městem a zázemím. Město jako jádro oslabuje ve svém dominantním postavení z hlediska koncentrace funkcí, ať už to jsou pracovní příležitosti, služby, obchod. Velká nákupní centra, která jsou lokalizována v příměstské krajině bez dobrého napojení na nějaký typ veřejné dopravy, je odkázán na to, že zaměstnanci a i zákazníci musejí využívat osobního automobilu (Ouředníček, 2002).

Problémem u komerční suburbanizace je, že se buduje na území „zelených luk“. Mezi typické příklady komerční suburbanizace v Česku patří například oblast dálniční křižovatky Modletice (viz obrázek č. 6) nedaleko Prahy nebo logisticko-industriální areál v Rudné u dálnice D5.

U komerční suburbanizace hraje nejvýznamnější roli cena pozemku, jelikož tento typ suburbanizace je náročný na prostor, který využívá. Další důležitou podmínkou je již zmíněná dopravní dostupnost, kterou výrobní haly o velkých prostorech potřebují kvůli toku materiálu a zboží (Střížová, 2014).

Obrázek č. 4: Letecký pohled na areál Modletice z roku 2019

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČÚZK: Geoportál

S *rezidenční suburbanizací* se setkáváme v oblastech kolem zázemí města, kde probíhá výstavba nových obydlí a lidé se postupně stěhují z jádra města (Ouředníček, 2008).

U rezidenční suburbanizace dochází k výstavbě rodinných domků se zahradou, dříve to bylo převážně díky touze obyvatel po životě ve vlastním domě, dále kvůli lepšímu životnímu prostředí, menšímu hluku oproti městu (Muras, 2013; Střížová, 2014).

S rezidenční suburbanizací se můžeme setkat ve Spojených státech amerických po druhé světové válce, kdy dochází k růstu obyvatelstva v příměstských zónách přibližně čtyřikrát rychleji než růst obyvatelstva v jádru města. Další vlna přírůstku obyvatelstva v suburbánních zónách nastává v momentu, kdy nebělošské obyvatelstvo imigruje do center měst, to vše vede k odchodu bílého obyvatelstva do suburbánních zón. Počátkem 80. let 20. století žije většina bílého obyvatelstva mimo centrum města (Kučera, 2008). To vše měla za následek negativní dopady, konkrétně úpadek centrální části měst v USA, v centrech měst zanikaly podniky nebo

obchody, což mělo za následek finanční problémy v dané lokalitě (Kučera, 2002). Dalším důsledkem byl vznik takzvaných „suburban downtowns“, což jsou nově vzniklé aglomerace komerčních funkcí, které ovšem nemohou plně nahradit roli centrální části města (Ptáček, 2002). V těchto lokalitách vznikají různé sociální a etnické skupiny, které mají díky vzniklé polycentrické městské struktuře oddělená pracoviště, ale také místa bydliště, nákupu a místa pro trávení volného času. Jelikož jsou většinou suburban downtowns součástí samosprávných jednotek, je pro ně těžké se domluvit na společných problémech, jako je například doprava, která v těchto lokalitách narůstá a díky které se tvoří dopravní zácpy (Ptáček, 2002).

V Česku se vytvořily podmínky pro rozvoj rezidenční suburbanizace ve 2. polovině 20. století, jelikož poptávková strana byla v této době posílena dostupností hypoték. Mezi další důležité faktory se řadí vyšší reálné příjmy a vyšší koupěschopnost obyvatel v Česku (Šilhánková, 2007).

Díky výše zmíněným faktorům se otevřela možnost koupit si vlastní dům za městem někde v přírodě, a to ne jenom pro vyšší příjmové skupiny, ale i pro ty střední. Strana nabídky byla připravena na zvyšující poptávku reagovat. V této době byly stavební parcely dispoziční, začaly se nabízet lacinější pozemky. Aktivně se zapojovali vlastníci nemovitostí, vedení obcí a hlavně developeři (Šilhánková, 2007).

V dnešní době je hlavním faktorem poptávka po nových bytových domech v suburbiiích. Takovým příkladem může být v Česku Řevnice, ve které je poptávka po bytových domech, kvůli blízkosti nádraží. Díky nádraží je dobrá dostupnost do Prahy, konkrétně na Smíchovské nádraží, které je odtud nějakých 20 minut jízdy vlakem. Rezidenční suburbanizace se vyznačuje dopravní dostupností do města.

Dopravní dostupnost je brána jako konkurenční výhoda lépe lokalizovaných obcí, čím je větší poptávka a dopravní dostupnost obce, tím má daná obec lepší poptávku. Některé obce využívají regulačních územních plánů, které nedovolují výstavbu nových sídel. Zároveň pro rezidenční suburbanizaci není typická výstavba na „zelené louce“, spíše se jedná o výstavbu, která navazuje na původní osídlování vesnice. (Muras, 2013; Střížová, 2014).

Obrázek č. 5: Rezidenční suburbanizace

Zdroj: Martin Ouředníček

2.4 Urban sprawl

Urban sprawl nebo v češtině „sídelní kaše“ je forma suburbanizace, která je způsobena prostorovým růstem měst. Urban sprawl je charakteristický vysokou hustotou zalidnění a prostorovou roztržitostí nové zástavby v okolí městských jader (Sýkora, 2002). Urban sprawl se začal rozvíjet po 2. světové válce ve Spojených státech amerických, kde byl charakteristický pro metropolitní oblasti. Od šedesátých let 20. století dochází ve Spojených státech ke kritice této formy suburbanizace, a to hlavně v důsledku jejích ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů (Sýkora, 2002).

Urban sprawlem v USA se zabývá studie „Measuring Sprawl and Its Impact“ od autorů Reida Ewinga, Rolfa Pendalla a Dona Chena, publikovaná v roce 2002, se zabývá měřitelnými důsledky bydlení v suburbii, které zažívají každý den miliony Američanů, a toho, že představa splněného amerického snu je spíše ve hvězdách než realitou. Studie je založená na čtyřech srovnávacích faktorech. Prvním faktorem je hustota zalidnění, druhým faktorem jsou sousedská využití a dostupnost služeb, třetím faktorem jsou síly aktivit v centrech a v předměstích a posledním faktorem je dostupnost dopravní sítě. Ve studii bylo hodnoceno 83 metropolitních oblastí v USA a ve výsledcích studie převažují negativní rysy spojené se životem v suburbii. Podle dat zjistili, že lidé stráví mnohem více času za volantem než lidé žijící mimo předměstí, obyvatelstvo je vystaveno vyšší koncentraci přízemního ozónu a horší kvalitě ovzduší obecně. Posledním větším negativním rysem byl automobilismus. Podle zjištěných dat připadalo na 100 domů v průměru 180 automobilů, a díky vysokému

zastoupení aut v suburbiiích jsou více zastoupeny emise oxidu uhličitého (Ewing a kol., 2002; Dohnal, 2014).

Studie „Measuring Sprawl and Its Impact“ strhla ve Spojených státech amerických spíše kritiku, kritikům se nelíbilo jejich konstatování amerického snu. Autoři si svou práci dokázali obhájit podloženými daty, které sbírali po dobu tří let (Ewing a kol., 2002; Dohnal, 2014).

Z ekonomického hlediska je urban sprawl pro obyvatele žijících v suburbiiích pastí. Většina obyvatelstva žijící v takovém to urban sprawlu platí hypotéku a má vyšší výdaje za automobil, a v případě ztráty práce by to pro daného člověka mohlo znamenat finanční problém (Ewing a kol., 2002; Dohnal, 2014).

Tým Reida Ewinga v roce 2014 navázal na předchozí zprávu, v této se zabývá problematikou urban sprawlem více do hloubky. Ve studii tvrdí, že urban sprawl a život v něm škodí zdraví. V této práci byl vytvořen „Sprawl Index Score“ (SIS), který udává hodnoty kvality života obyvatel v suburbiiích. Čím větší je hodnota, tím lepší je život v suburbiiích. Podle tohoto ukazatele je lepší kvalita života v kompaktních městských čtvrtích, ve kterých je větší ekonomická mobilita, menší strávený čas za volantem a lepší kombinace individuální automobilové dopravy s městskou hromadnou dopravou. Podle týmu Reida Ewinga by pomohlo lokalitám urban sprawlu, kdyby se investovalo do projektů komunitního bydlení, povzbudit stavební rozvoj a re-development nebo rehabilitovat vylidněné objekty (Ewing a kol., 2014; Dohnal, 2014).

V Česku se s takto chápaným urban sprawlem potýkáme spíše okrajově. Urban sprawl je více typický pro země západní Evropy a pro území USA. Největší růst urban sprawlu byl na začátku 21. století, kdy chtělo stále více obyvatel bydlet v rodinných domech někde na předměstí. Obyvatelé tehdy chtěli raději žít v satelitních městech, kde se nově budovaly nové obytné celky postavené v zázemí města, než aby bydleli ve městě v pronájmu. V současné době už urban sprawl neroste takovým tempem jako před 20 lety (Hnilička, 2005; Ouředníček, 2008).

S výstavbou satelitních městeček vyvstává několik negativních důsledků, mezi hlavní problémy patří to, že jsou satelitní městečka primárně určena k bydlení a v důsledku toho chybí v těchto městech základní vybavenost, jako jsou školy nebo obchody (Hnilička, 2005).

Příkladem urban sprawlu ve světě je podle Hniličky (2005) město Sun City v Arizoně (USA), které je součástí příměstské oblasti Phoenixu. Sun City je založená kolonie rodinných domů,

kteřá je typická svou soustavou kruhovým tvarem. Městem vede dopravní tepna a střed města slouží jako parkoviště s obchody.

Obrázek č. 6: Letecký pohled na Sun City v Arizoně z roku 2014

Zdroj: Susan Quilty

Často se také za lokality urban sprawlu ve světě označují předměstí Los Angeles (Kudler, 2018). Městská aglomerace Los Angeles je složena z více než 120 samostatných měst. Nejvíce se aglomerace Los Angeles rozrůstala od 70. let do 90. let 20. století. Z původně menšího města se za posledních 150 let rozrostla aglomerace čítající asi 5 000 km² (Kudler, 2018). Los Angeles dosahuje v dnešní době délky 80 km všemi směry, což vede obyvatelstvo k tomu, že jsou nuceni díky chybějící veřejné dopravě cestovat denně mezi domovem, zaměstnáním a službami pouze individuální automobilovou dopravou. Díky tomu se tvoří přeplněné dálniční obchvaty, vysokokapacitní silnice jsou plné dopravních kolapsů a zhoršuje se životní prostředí (Urban, 2006).

Postupným rozrůstáním města se rozšiřovala infrastruktura a degradovala se úroveň životního prostředí. Snižování úrovně životního prostředí mělo za následek zhoršování socioekonomické situace v Los Angeles (Kudler, 2018).

Obrázek č. 7: Letecký pohled na urban sprawl na jihu Los Angeles a na severu Westmontu z roku 2013

Zdroj: Marten Bolt

Příkladem urban sprawlu v Česku je podle Hniličky (2005) například Mukařov, kde se rozvíjela nízkopodlažní zástavba v okolí Říčán, a to podél silnice vedoucí z Prahy do Kutné Hory.

Od 90. let dochází na Mukařovsku k rozšiřování výstavby a tudíž i k přílivu nového obyvatelstva. Rozpínání obyvatelstva na Mukařovsku není ze začátku nijak regulováno, to nastává až od roku 2009, a to zejména z důvodu nedostatečné vybavenosti obcí (Benáčková, 2011).

V roce 1991 žilo v Mukařově 995 osob, v roce 2001 se počet hlavně kvůli migraci zvýšil na 1 232 osob, jelikož v období mezi lety 1991 a 2001 se pohyboval přirozený přírůstek v záporných číslech. Největší migrační přírůstek v Mukařově nastává po roce 2001, mezi obdobími 2001 a 2011 se počet obyvatel Mukařova, hlavně díky migraci, téměř zdvojnásobí, a to na 2 196 obyvatel. V roce 2021 žije v Mukařově 2 710 obyvatel, což už není takový nárůst obyvatelstva jako mezi lety 2001 a 2011 (Benáčková, 2011; ČSÚ, 2021).

Vlivem přistěhovalých se mění věková struktura obyvatelstva, jelikož jsou mezi přistěhovalými nejvíce zastoupeni mladí lidé, někdy i s malými dětmi. Dalším ukazatelem ukazující věkovou strukturu obyvatelstva dokazuje index stáří, který se v Mukařově v roce

2000 pohyboval kolem 100 %. Do roku 2010 hodnota klesala až na hodnotu 56 %.

V posledních letech ale opět index stárí roste, jelikož stárne i populace v Mukařově, v roce 2018 byla hodnota na 74,2 % (Benáčková, 2011; ČSÚ, 2021).

Obrázek č. 8: Letecký pohled na obec Mukařov

Zdroj: Pavel Hnilička, 2005 – z knihy *Sídelní kaše*

Lepším příkladem „sídelní kaše“ v Česku je obec Jesenice a její administrativní části, jako jsou Zdiměřice, Osnice či Kocanda. Svou rozlohou patří Jesenice mezi největší suburbánní oblasti Česka. Důvod, proč Hnilička upřednostnil Mukařov před Jesenicí je poměrně jednoznačný a logický, je to dáno tím, že Jesenice v době vydání Hniličkovy „Sídelní kaše“ nebyla ještě natolik osídlená. V roce 2005 zde probíhala teprve druhá fáze výstavby. Jesenice a její administrativní části se po roce 2003 začaly rapidně rozvíjet, například v tomto období se průměrně tato lokalita rozrůstala o 250 domů ročně. Období takového nárůstu v obci Jesenice trval od roku 2003 do roku 2008, kde se počet domů zvýšil přibližně o 1 500 domů (Pechová, 2019).

Obrázek č. 9: Letecký snímek Zdiměřic z roku 2019

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČÚZK: Geoportál

2.4.1 Rysy a dopady urban sprawlu

Mezi rysy podle Downse (1999) urban sprawlu patří:

- Rozšiřování výstavby postupně do více větších vzdáleností od města
- Vysoký požadavek na individuální automobilovou dopravu
- Vysoká prostorová segregace funkcí
- Koncentrace komerční či obytné zóny kolem hlavních dopravních tahů
- Vysoké finanční nerovnosti mezi obcemi

Tyto rysy jsou charakteristické pro většinu „sídelních kaší“. Většina sídelních kaší je právě typická svou chaotickou či roztržitou zástavbou a závislostí na automobilech, které jsou v těchto oblastech velice důležité (Seltzer, 2002; Downs, 1999).

3. Metodická východiska

Cílem mé práce je analyzovat, jak se suburbanizace vyvíjela v historii až po současnost. Pro zjištění cíle použiji data z Historického lexikonu obcí České republiky – 1869 – 2011. Dílčím cílem práce je, zjistit, jak se suburbanizace vyvíjela do 1. světové války, mezi válkami, v období socialismu a po roce 1989.

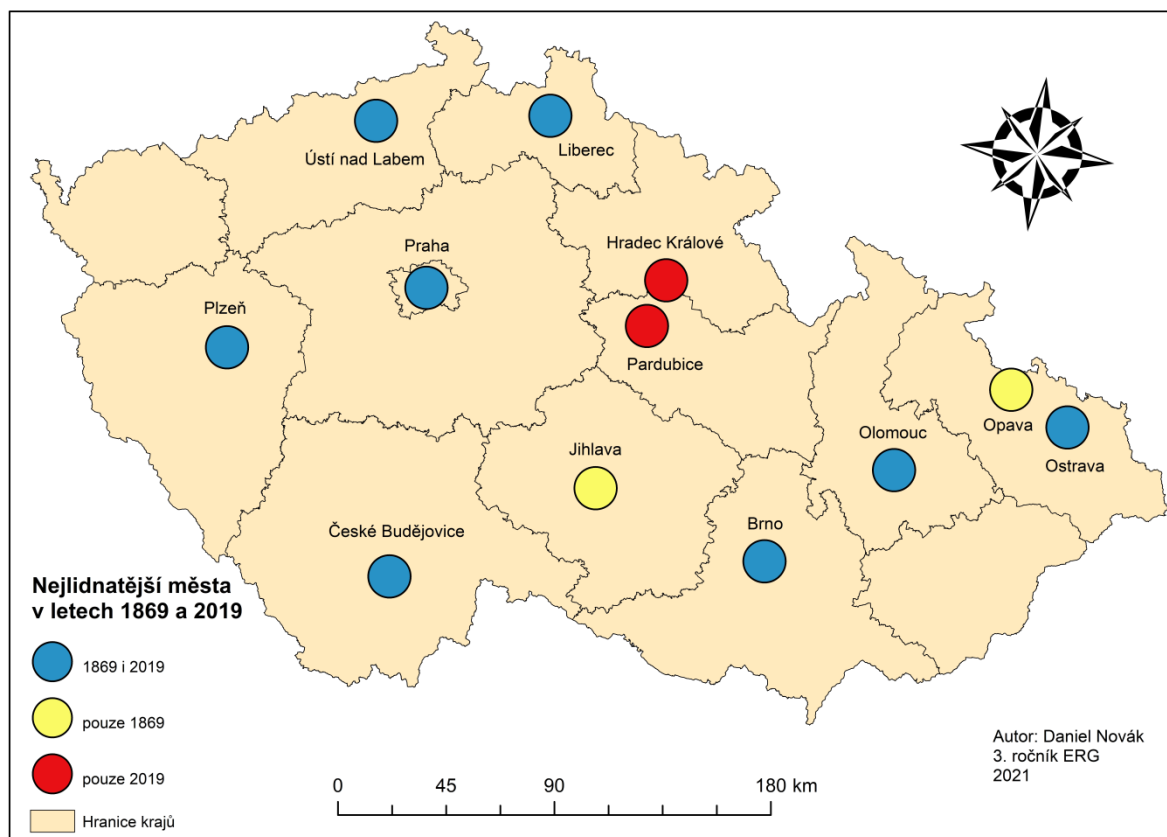
Klíč k výběru měst je takový, že vezmu 10 nejlidnatějších měst současnosti a 10 nejlidnatějších měst z roku 1869. Pro města, která se rozšiřovala v průběhu let, budu používat současné administrativní územní jednotky. Tohle se týká měst, jako je Ostrava, Brno, Plzeň a Praha.

Klíčem k vymezení suburbánní zóny jsou stávající hranice okresů, jelikož jsou snazší z pohledu získání dat. Dalším možným klíčem k vymezení suburbánní zóny byly hranice SO ORP, ale u těch je těžší získat data. Celkem bude 12 suburbánních zón, a to:

- Brno – Brno-venkov
- České Budějovice – jen vlastní okres
- Hradec Králové – jen vlastní okres
- Jihlava – jen vlastní okres
- Liberec – Jablonec nad Nisou
- Olomouc – jen vlastní okres
- Opava – jen vlastní okres
- Ostrava – Ostrava město, Karviná, Frýdek-Místek
- Pardubice – jen vlastní okres
- Plzeň – Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-Sever
- Praha – Praha-východ, Praha-západ
- Ústí nad Labem – jen vlastní okres

Statistická data budu kartograficky zpracovávat, a to tak, že za každé období mezi sčítáními budu mít každé město mapu, kde bude relativní hodnota přírůstku obyvatel (například 1880/1869). Celkově budu pracovat s údaji z dat mezi lety 1869 a 2011.

Obrázek č. 10: 10 nejlidnatějších měst v roce 1869 a v roce 2019

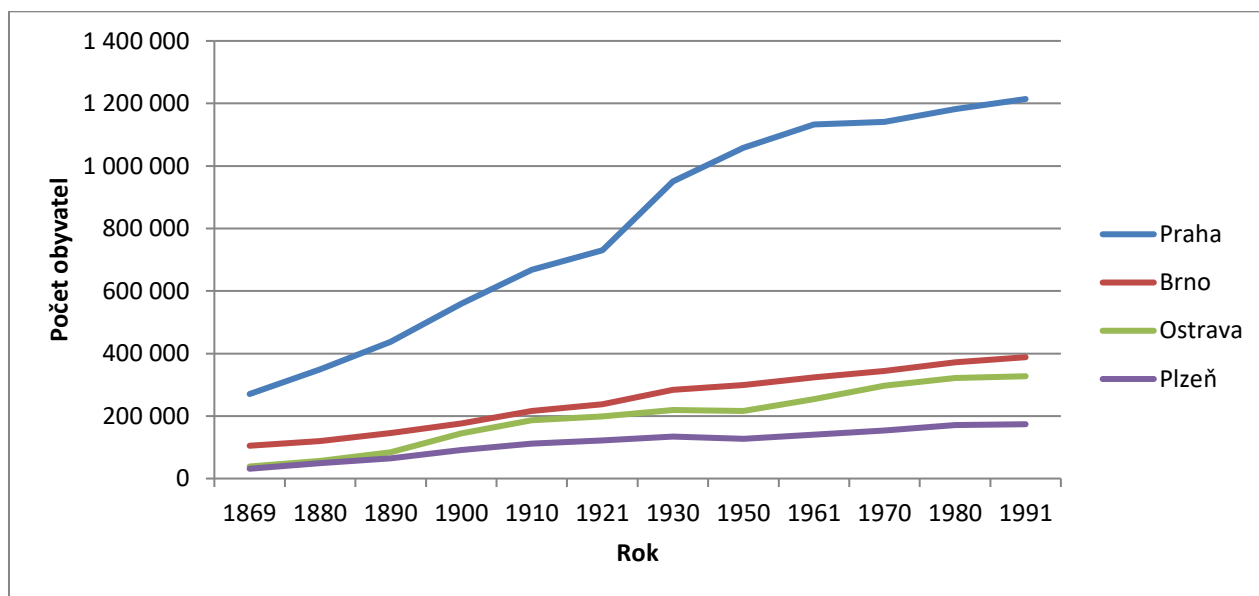
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

V kapitole s migračním přírůstkem budu pracovat s veřejnou databází ČSÚ, jelikož vystihují suburbanizaci více a jsou už k dispozici. Zde budu sčítat jednotlivé přírůstky stěhování za určité období, například za období mezi lety 2001 až 2011, a výsledný migrační přírůstek vydělím celkovým počtem obyvatel za rok 2001 a přepočítám na %.

4. Historie suburbanizace okolo českých měst do roku 1989

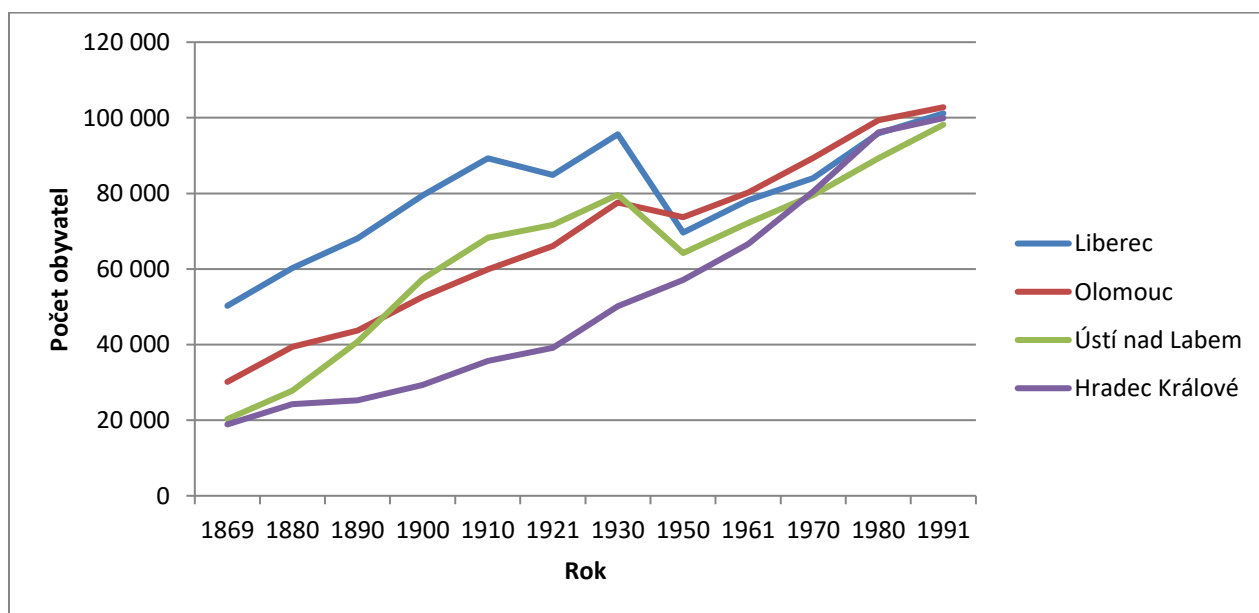
Města a jejich okolí se za posledních 150 let vyvíjela. V této kapitole se budeme věnovat, jak se suburbanizace vyvíjela v populačně největších městech do roku 1989.

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel ve městech Praha, Brno, Ostrava a Plzeň mezi lety 1869 a 1991

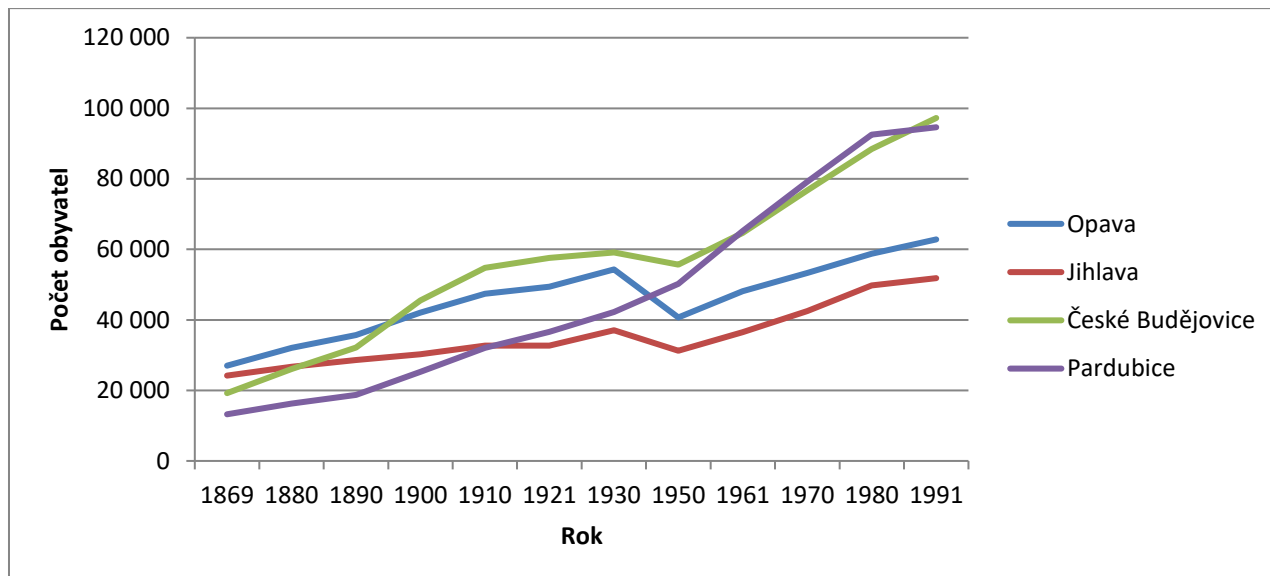
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Graf č. 2: Vývoj počtu obyvatel ve městech Liberec, Olomouc, Ústí nad Labem a Hradec Králové mezi lety 1869 a 1991

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Graf č. 3: Vývoj počtu obyvatel ve městech Opava, Jihlava, České Budějovice a Pardubice mezi lety 1869 a 1991

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle grafů vidíme, že největší absolutní nárůst obyvatelstva měla Praha, která se rozrostla za vybrané období o 1 milion obyvatel. Druhý nejvyšší absolutní přírůstek mělo Brno, které ze 105 tisíc obyvatel vzrostlo na 385 tisíc. Ostrava, která měla třetí nejvyšší absolutní přírůstek, rostla populačně nejvíce ve 20. století, kde se počet obyvatel za období 1869 a 1900 zvýšil o více než 100 tisíc. Nejmenší přírůstky obyvatelstva měly města jako Liberec, Opava a Jihlava. Města Opava a Jihlava se řadila mezi 10 nejlidnatějších měst v roce 1869, v současné době je nahradily Pardubice a Hradec Králové. Přesněji Pardubice a Hradec Králové populačně předešly Jihlavu už v období mezi lety 1910 a 1921, Jihlavu až po druhé světové válce.

4.1 Urbanizační procesy na území Česka do 1. světové války

První města na území Česka začala vznikat ve 13. století, poté co byla udělována určitým sídlům určitá privilegia. Většinu takto nově vzniklých měst vypracoval takzvaný lokátor, který pro svého panovníka vybíral vhodné pozemky. Na těchto pozemcích dále zajišťoval, co nejlepší infrastrukturu. Většina těchto měst vznikala na zelených loukách v místech, kde byly určité obchodní trasy, nejlépe na jejich křižovatkách (Hurbanová, 2014).

Tabulka č. 2: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1869 – 1921

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921
Praha	270 389	349 574	437 373	559 433	667 664	729 820
Brno	104 977	120 122	145 782	176 645	216 709	237 659
Liberec	50 252	60 198	68 135	79 470	89 312	84 845
Ostrava	38 598	56 128	84 492	144 550	186 084	198 438
Plzeň	31 436	48 834	64 158	91 334	112 008	122 354
Olomouc	30 134	39 440	43 755	52 607	59 852	66 060
Opava	27 011	32 105	35 698	42 043	47 361	49 366
Jihlava	24 197	26 750	28 577	30 213	32 724	32 702
Ústí nad Labem	20 284	27 834	40 796	57 330	68 313	71 659
České Budějovice	19 232	26 039	32 134	45 524	54 786	57 557
Hradec Králové	18 884	24 230	25 236	29 310	35 675	39 151
Pardubice	13 231	16 281	18 724	25 214	32 024	36 642

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Mezi lety 1869 a 1921 nejvíce populačně rostly města jako Praha, Brno, Ostrava a Plzeň. Všechna města zažívala v každém období populační růst obyvatelstva, až na období mezi lety 1910 a 1921, kde se buď populace nerozrůstala takovým tempem jako předtím nebo jako u Liberce a Jihlavy, kde došlo k úbytku obyvatelstva. Hlavním důvodem byla první světová válka, která zasáhla české země.

Ve 14. století byla nejlidnatějším městem na území Česka Praha, konkrétně tedy města pražská jako celek se 40 tisíci obyvateli. V dnešní době to není nikterak velké číslo, ale v dobách kolem roku 1350 to znamenalo poměrně velké číslo srovnatelné s jinými velkými městy Evropy. Dalšími nejlidnatějšími městy po Praze byly Kutná Hora s Brnem, v těchto městech žilo kolem 8 tisíc obyvatel (Horská, 2002).

Během 15. století dochází na území Česka k poklesu těžby. To znamenalo pro hornická města velký problém, jelikož hornickým městům díky poklesu těžby z těžby drahých kovů (zlato, stříbro) docházely příjmy. Ostatní odvětví nebyla v této době tolik zastoupena, například řemeslnictví nebylo tolik rozvinuto jako ve zbytku Evropy. Naštěstí se v průběhu 16. století začíná znovu těžit cenné kovy (Horská, 2002).

15. století je ve znamení úbytku obyvatelstva z měst. Hlavními příčinami poklesu obyvatel ve městech ležících na českém území je morová epidemie a druhým hlavním důvodem jsou války, s porovnáním se západními státy nedosahuje na českém území pokles počtu obyvatelstva tak vysokých hodnot. Celkově se dá říci, že je pokles obyvatelstva ve městech na

území českých zemích mnohem menší než ve městech ležících v západní Evropě. Dále v tomto období zanikají vesnice, které ležely v blízkosti těžby (Horská, 2002).

Koncem 15. století je nejlidnatějším městem Praha, ve které v té době žilo kolem 70 tisíc obyvatel, což je na tehdejší dobu nadprůměrné číslo. V této době je nejlidnatějším městem v Evropě Paříž, která má kolem 200 tisíc obyvatel, takže oproti Praze zhruba trojnásobně více (Hurbanová, 2014).

Období mezi 16. a 18. stoletím patří mezi období, ve kterém dochází k velkému růstu počtu obyvatel. Na území českých zemí je o trošku pomalejší než v západní Evropě, a to díky důsledku Třicetileté války, která česká území silně zasáhne. Díky Třicetileté válce se silně zadlužují královská města a v důsledku toho obyvatelé z měst odcházejí na venkov (Horská, 2002). Celkově po Třicetileté válce význam českých zemí a Prahy upadá. Hlavním důvodem je proti český král na českém trůně, konkrétně Ferdinand II. Štýrský, který se snaží zatlačit českou kulturu. Ferdinand II. Štýrský je z pohledu dneška chápán negativně a jeho vláda se bere jako počátek období „temna“ českých dějin (Horská, 2002).

Doba Habsburské vlády je pro naše území známé svou výstavbou pevnostních měst, která probíhala po období Třicetileté války, tedy v 17. století a dále také v období 18. století. V této době jsou stará města opevňována a vznikají i nová opevnění. Například Praha byla opevněna mezi lety 1650 a 1727 (Horská, 2002). Dalšími českými městy, která byla opevněna v této době, byla města, jako jsou Brno, Cheb, Jihlava či Olomouc. Díky přebudování měst dochází ke změně jejich struktury. Na místech, kde stála předměstí, se musely postavit hradby, což mělo za následek celkové nebo jenom částečné zboření předměstí. Díky tomu se uvolnilo místo pro budoucí hradby (Horská, 2002). Příkladem pevnostního města v Česku může být Terezín, založený 1780 Josefem II.

Obrázek č. 11: Terežín na III. vojenském mapování z let 1877-1880

Zdroj: vlastní zpracování podle Geolab.cz

V 18. století byly severní Čechy nejvíce urbanizovanou oblastí českých zemí. Bylo to v důsledku rozvinutého textilního a sklářského průmyslu, který v městech severních Čech silně prosperoval. Největším a nejvíce obydleným městem Čech byla Praha, na Moravě takovýmto městem bylo Brno, ve kterém v roce 1765 žilo 7 800 obyvatel, ale důsledkem rychlého růstu obchodu a rozvoji průmyslu dochází ke zvyšování počtu obyvatel, a to k takovému, že už v roce 1791 žije v Brně přes 22 tisíc obyvatel (Miller, 2008).

Důležitým datem pro české země je rok 1781. Tento rok je zrušeno nevolnictví v českých zemích. Díky tomu může obyvatelstvo volně cestovat, ale ve skutečnosti se to moc neděje. Do měst se v této době stěhují pouze obyvatelé, konkrétně venkované, kteří nevlastní nebo neobdělávají žádnou půdu. Zlom nastane až o půl století později, konkrétně v roce 1848, kdy dochází ke zrušení poddanství. Díky zrušení poddanství dochází k intenzivní migraci obyvatelstva (Horská, 2002).

S nástupem industriální fáze dochází k masovému rozvoji města. S rozvojem měst dochází k zvýšení prostorové mobility obyvatelstva a zároveň dominuje koncentrační proces obyvatelstva. Během industrializace dochází k propojení územní dělby práce s vnitřními vazbami města. Díky tomu se tvoří ve městech hierarchická soustava (Hampl, 2005). V 18. století patří mezi nejvíce urbanizované oblasti na českém území severní Čechy, které prosperují díky rozvinutému textilnímu a sklářskému průmyslu. V jižních Čechách patří mezi tržní centra České Budějovice a Tábor. Žádné město ležící na Moravě nemělo tak výlučné postavení jako měla v Čechách Praha. V Brně, nejlidnatější město této doby na Moravě, žije zhruba 7 800 obyvatel. Od roku 1765 do roku 1791 Brno populačně roste díky rychlému rozvoji obchodu a průmyslu. V roce 1791 v Brně žije již 23 tisíc obyvatel (Miller, 2008; Horská, 2002).

Industrializace zasáhla české země později než Velkou Británii či Francii. Na začátku 19. století spíše české obyvatelstvo migrovalo do zahraničí než do měst ležících na českém území. Pokud migrovali do nějakého většího města, tak to bylo hlavní město Habsburské monarchie, a to Vídeň, která díky tomu populačně rostla a například Praha tolik ne. Až někdy kolem poloviny 19. století se stěhuje venkovské obyvatelstvo do měst, která ležela v blízkosti těžby. Pro tuto dobu je i charakteristická dálková dojíždka za prací (Maier, 2005).

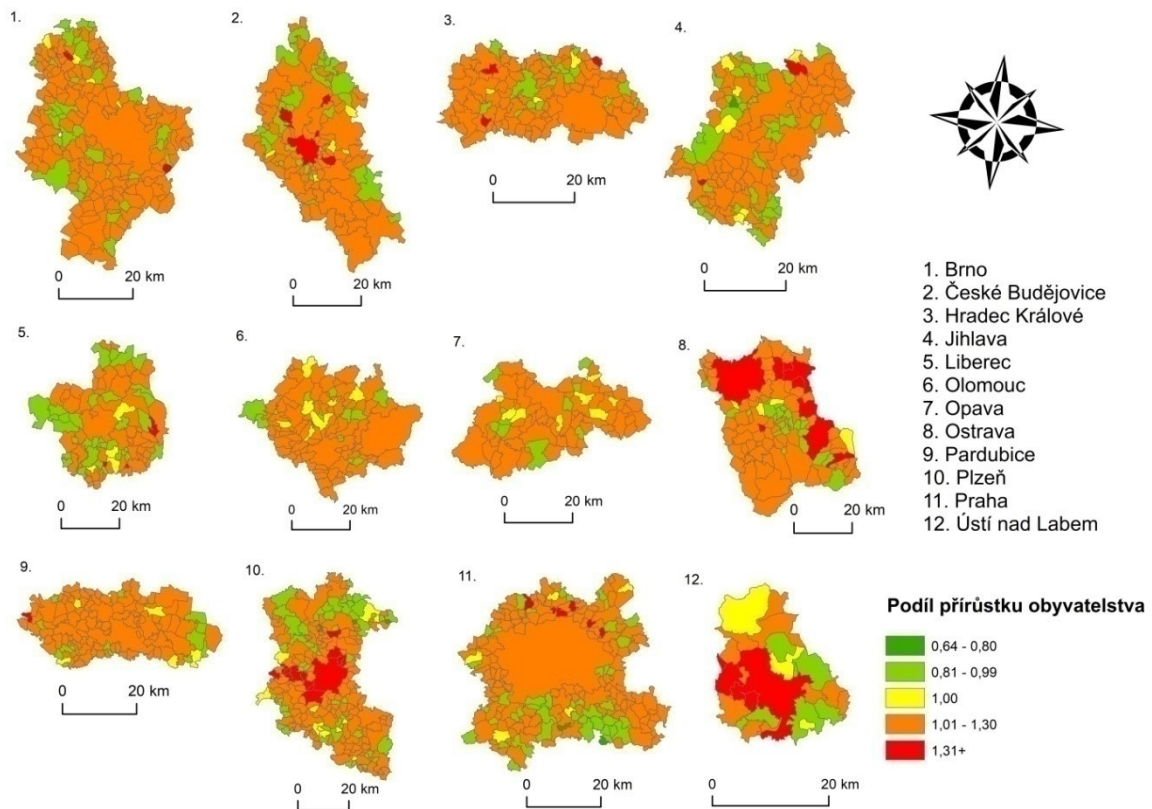
V první polovině 19. století se industrializace nerozvíjela tak jako například jako ve Velké Británii, kde docházelo ke vzniku urbánních aglomerací. Na našem území se začala tvořit průmyslová centra mezi nesystematicky rozptýlenými textilními továrnami či osadami horníků. Mezi taková průmyslová centra ležící na českém území, byla Plzeň či Liberec. Tato centra se navazovala na starší městské části, a poté se začaly rozrůstat. V této době také dochází na našem území ke stavbám prvních železničních tratí (Horská, 2002).

Železniční tratě výrazně pomohly k rozvoji průmyslu, jelikož se po nich výrazně převážel materiál, jako bylo například uhlí. Dalším důsledkem, kterým za sebou stavba železnic zanechala, byla lokalizace podniků. V této době se továrny stavěly v blízkosti nalezišť. Podnikatelé si to mohli dovolit, jelikož rostla mobilita obyvatel, tedy mohli za prací dojíždět, ale také i ochota obyvatel se stěhovat (Horská, 2002). Díky tomu města jako jsou Ústí nad Labem nebo Ostrava zažila populační růst obyvatelstva. V obou městech se těží uhlí, v Ústí nad Labem je to hnědé uhlí a v Ostravě černé uhlí (Maier, 2005).

Pozdější fáze průmyslové revoluce měly za následek zavírání podniků se zaměřením na řemeslnou výrobu, a to díky továrnám, které dokázaly produkovat sériové výrobky levněji a

hlavně rychleji než malí živnostníci. Tito živnostníci nacházeli práci v oblasti stavebnictví, jelikož se města rozrůstala a bylo za potřeby většího množství pracovní síly (Horská, 2002).

Obrázek č. 12: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1869 a 1880

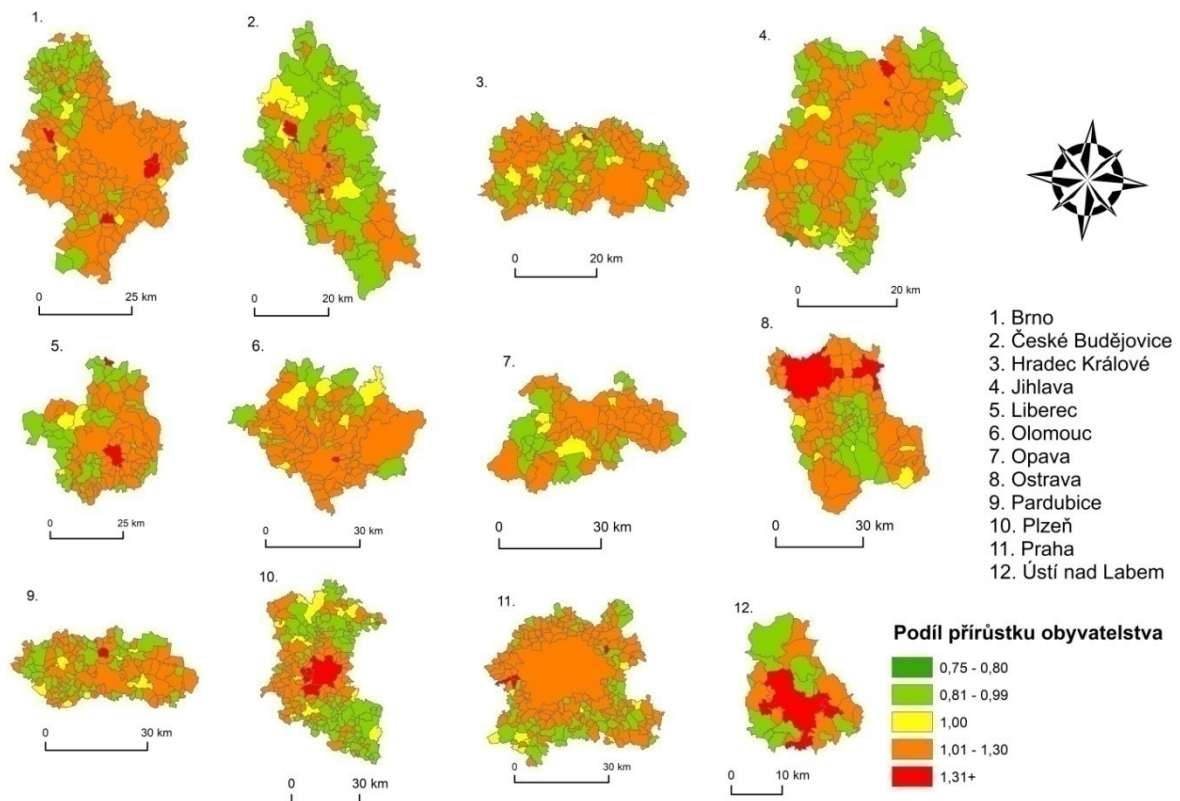
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Největší relativní přírůstek obyvatelstva zaznamenala za období mezi lety 1869 a 1880 Ostrava a Plzeň. Většina obcí zaznamenala relativní přírůstek obyvatelstva v hodnotách mezi 1,01 – 1,30. Z obrázku dále vidíme, že relativní úbytek obyvatelstva je zastoupen méně, než je relativní přírůstek.

Intenzivnější doba stěhování obyvatel českých zemí do měst začíná kolem roku 1870, předtím také probíhala, ale ne v takové míře, jako byla ve Velké Británii. Na migraci obyvatelstva byla většina měst připravena, jelikož se u nich podařila přestavba, která probíhala v období osvícení (Maier, 2005). Na migraci obyvatelstva do měst v druhé polovině 19. století měl velký vliv domovský zákon z roku 1863, který dával právo obcím si vybrat, koho si do svého katastru nechají přistěhovat. Velká a větší města se snažila bránit proti příchodu chudšího

obyvatelstva na své území, jelikož by se museli o tyto chudší obyvatele starat z obecního rozpočtu. Díky tomu se většina těchto obyvatel usídluje v okolních vesnicích mimo samotné centrum města (Maier, 2005).

Obrázek č. 13: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1880 a 1890

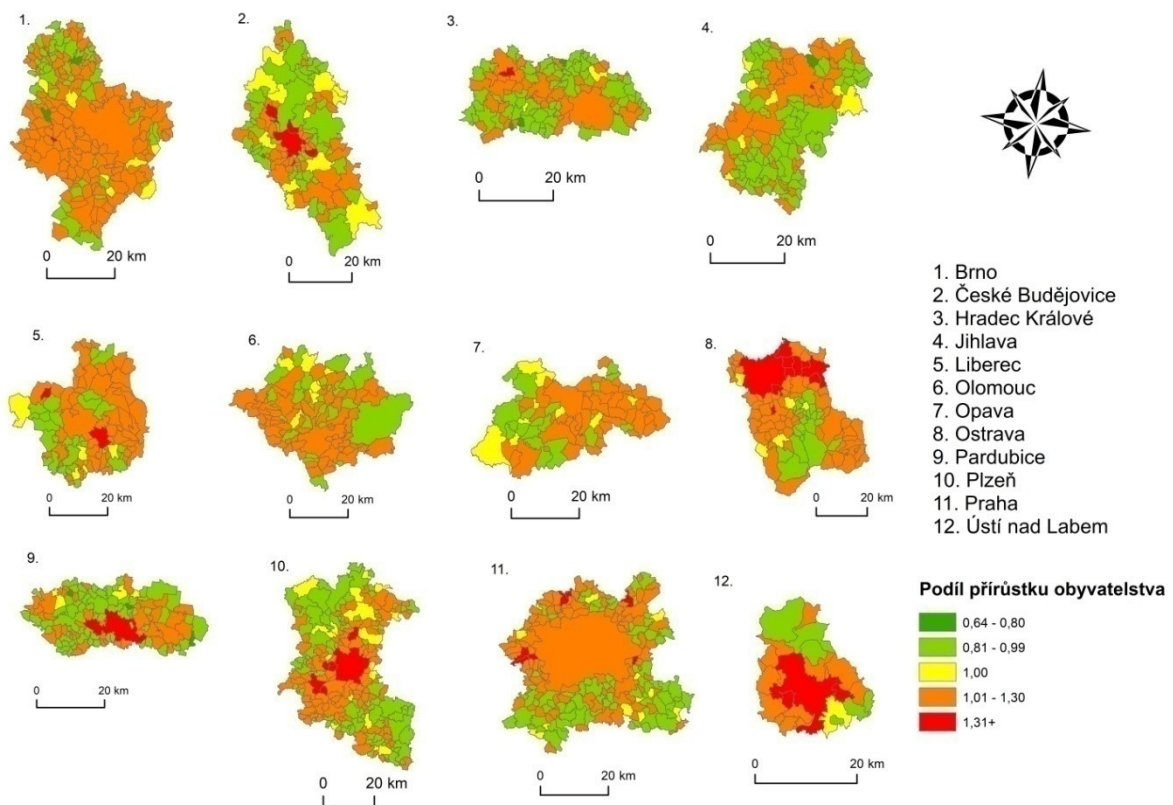
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku v období mezi lety 1880 a 1890 probíhala vyšší urbanizace. Ta jde vidět nejlépe na příkladu Plzně, kde vzdálenější obce od Plzně populačně ztrácejí obyvatelstvo, zatímco Plzeň a její blízké okolí se populačně zvedá. Dalším takovým příkladem můžou být České Budějovice, ty v minulém období téměř na celém území populačně rostly. Zatímco v tomto období převládá v okrese České Budějovice relativní úbytek obyvatelstva. Města, která mají nejvyšší relativní přírůstek obyvatelstva, jsou kromě Plzně, také města jako je Ostrava, či Ústí nad Labem.

Po roce 1874 dochází k výraznému rozvoji Prahy, jsou zbourány městské hradby, což umožní rychlejší růst města a připojování městských částí. Roku 1875 se v Praze zprovozní první

koněspřežná tramvaj, což se dá považovat za počátky městské hromadné dopravy v Praze. Díky rozvoji městské hromadné dopravy mohli lidé bydlet dále od místa jejich pracoviště, což mělo v případě Prahy za důsledek rozšiřování zástavby do okolní krajiny (Říha, 2012).

Obrázek č. 14: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1890 a 1900

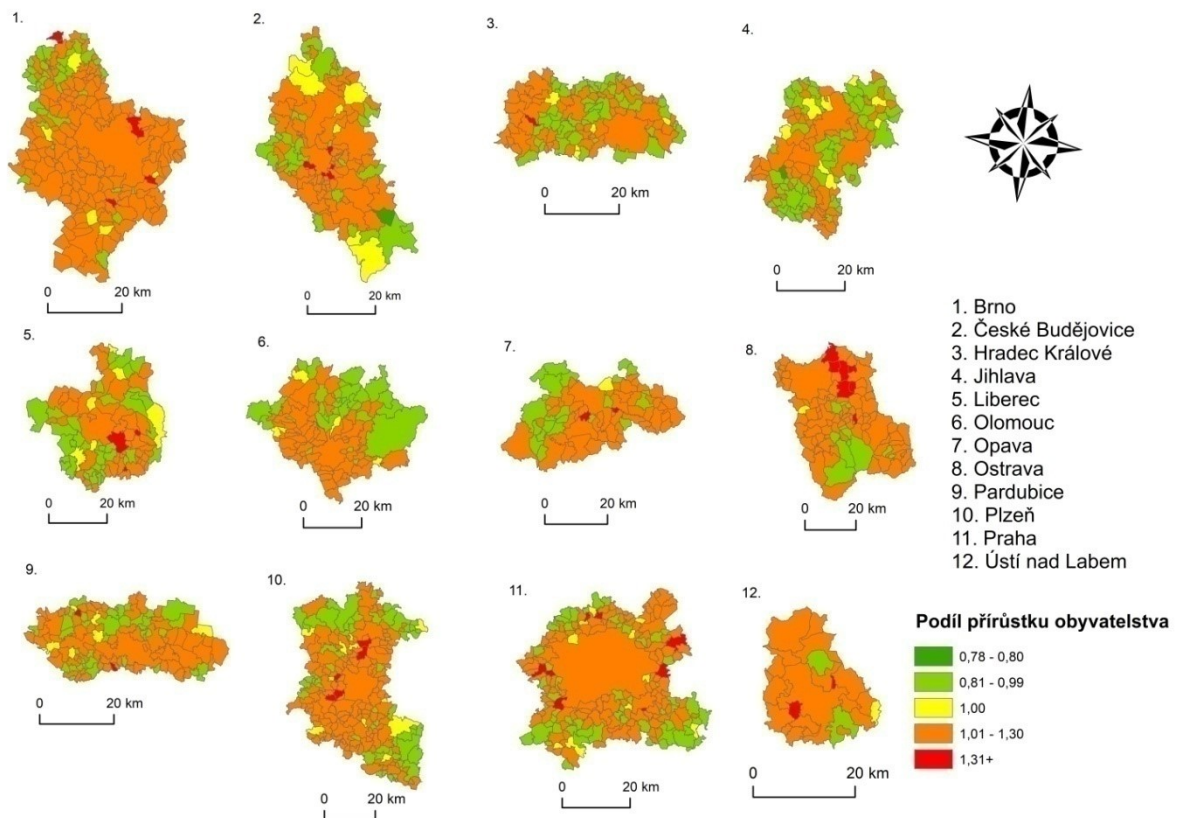

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku č. 10 vidíme, že v tomto období se projevovala urbanizace ještě větší měrou než v předchozím období. Urbanizace jde zde vidět téměř u každého města, nejvíce asi u Plzně, u Ostravy, ale i u Prahy a u Ústí nad Labem. Jedinými výjimkami z tohoto pohledu jsou Brno a Liberec. U Brna vidíme, že je relativní přírůstek obyvatelstva skoro u všech obcí v okrese Brno. U Liberce to jde vidět méně než u Brna, ale také zde převládá relativní přírůstek u většiny obcí v okrese Liberec. Počátkem 20. století se ve městech rozvíjela doprava, využívaly se více parní stroje a dále se ve městech více využívala elektřina. V Praze jsou elektrifikovány tramvajové sítě. První pražská elektrická dráha, ležící na Letné, existovala pouze 10 let, a to v období mezi lety 1895 a 1905 (Říha, 2012).

Období mezi lety 1870 a 1900 se vyznačovalo vysokým populačním růstem ve městech. Jedním z důvodů byl růst mezd v sekundárním sektoru. Další důvod souvisí se zemědělstvím, a to tak že v priméru klesala zaměstnanost kvůli novým technologiím. Díky tomu mohli občané migrovat z vesnic do měst za lépe placenými pracemi (Maier, 2005).

Obrázek č. 15: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1900 a 1910

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku č. 11 vidíme, že u většiny obcí převládá relativní přírůstek obyvatelstva. Oproti minulému období, kde populačně rostla hlavně velká města, je toto období ve znamení relativního přírůstku u téměř všech obcí. Najdou se zde samozřejmě výjimky, kde převládá relativní přírůstek obyvatelstva. Taková to případ můžeme nejvíce vidět v okrese Jihlava, kde hlavně populačně roste Jihlava a její blízké okolí, a naopak vzdálené oblasti populačně ztrácí na obyvatelích. Období mezi lety 1869 a 1910 je spíše ve znamení urbanizace než suburbanizace.

4.2 Meziválečná suburbanizace

Tabulka č. 3: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1921 - 1950

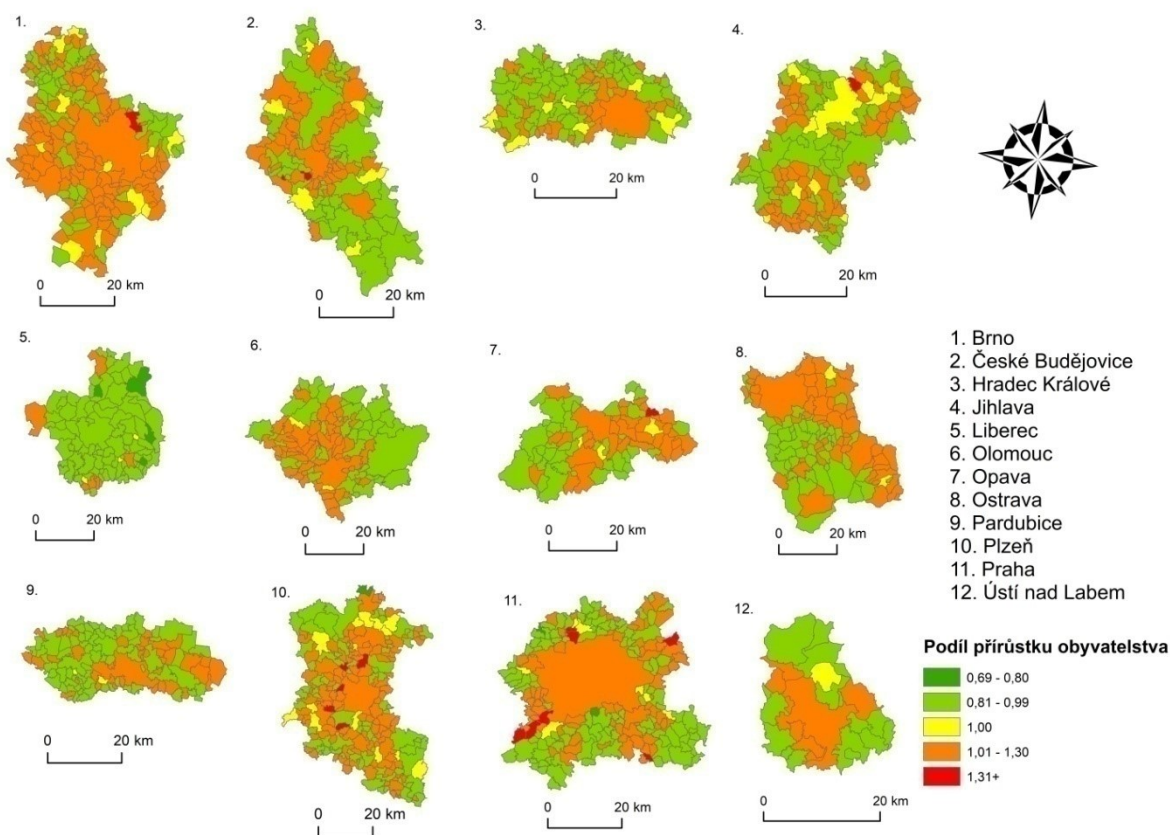
Rok	1921	1930	1950
Praha	729 820	950 465	1 057 570
Brno	237 659	283 972	299 099
Liberec	84 845	95 623	69 663
Ostrava	198 438	219 528	215 791
Plzeň	122 354	134 288	127 447
Olomouc	66 060	77 602	73 714
Opava	49 366	54 263	40 663
Jihlava	32 702	37 076	31 268
Ústí nad Labem	71 659	79 644	64 179
České Budějovice	57 557	59 079	55 709
Hradec Králové	39 151	50 137	57 118
Pardubice	36 642	42 220	50 211

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle tabulky vidíme, že mezi města, která zvýšila svůj počet obyvatel mezi lety 1921 a 1950, se řadí Praha, kde se zvedl počet obyvatel přibližně o 300 000, dále se sem řadí města, jako jsou Brno, Hradec Králové či Pardubice. Zbytkům měst v důsledku druhé světové války klesl počet obyvatel. Největší úbytek obyvatelstva, ať už z pohledu absolutního, tak i z pohledu relativního mělo město Liberec. Liberci klesl počet obyvatel z 95 623 obyvatel v roce 1930 na 69 663 v roce 1950. To činí rozdíl okolo 26 tisíc obyvatel, což je nejvíce ze všech měst. Další větší úbytek obyvatelstva mělo Ústí nad Labem, které kvůli druhé světové válce přišlo o nějakých 15 tisíc obyvatel. Obě města, Liberec a Ústí nad Labem patřila mezi Sudetská města, tedy mezi města, kde bylo větší zastoupení německými Čechy, kteří museli po druhé světové válce opustit Československo zpět do Německa.

V průběhu 20. let 20. století se daří většině českých měst vrátit na úroveň, kterou měly před začátkem první světové války, a to z hlediska počtu obyvatel, tak i z hlediska životní úrovně. Podařilo se to díky státu, který městům pomáhal přiděly majetku, a to těmi, které získal kvůli pozemkové reformě. Mnoho objektů, jako byly například školy nebo nemocnice převzaly do své správy okresy či stát, a díky tomu se snižovala zátěž obecního rozpočtu (Maier, 2005).

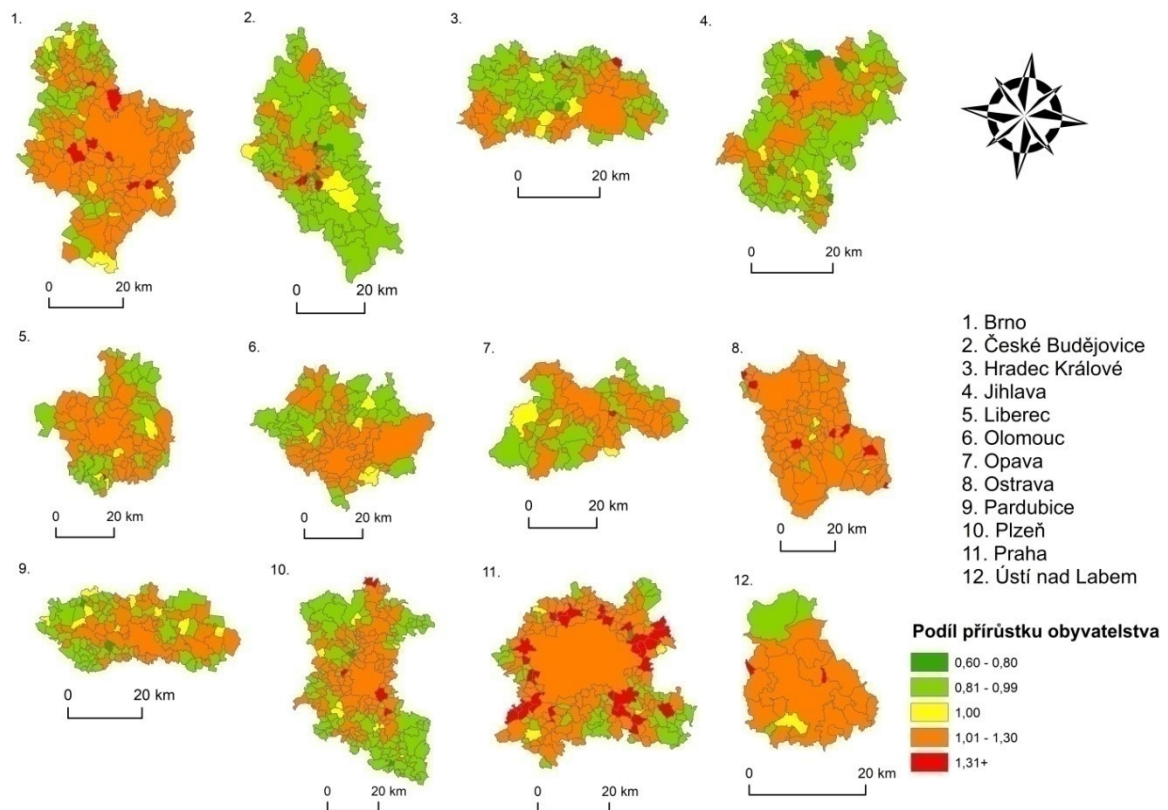
Obrázek č. 16: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1910 a 1921

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku č. 16 vidíme, že na většině území docházelo k úbytku obyvatelstva. Hlavním důvodem, proč tomu tak bylo, že mezi lety 1914 a 1918 probíhala ve světě první světová válka, která se nevyhnula ani českým zemím, která tehdy patřila pod Habsburskou monarchii a Češi jako obyvatelé monarchie museli bojovat za Habsburskou monarchii, na straně Trojspolku. Samozřejmě se našli i vojáci, kteří dezertovali, aby bojovali jako legionáři proti Habsburské monarchii. Každopádně, období mezi lety 1910 a 1921 je obdobím, kdy se nadále obyvatelé stěhují do měst a také je to obdobím, kdy dochází na našem území k úbytku obyvatelstva. Jedinou větší výjimkou je okres Brno, kde počet obyvatel spíše stoupl, než klesal.

Obrázek č. 17: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1921 a 1930

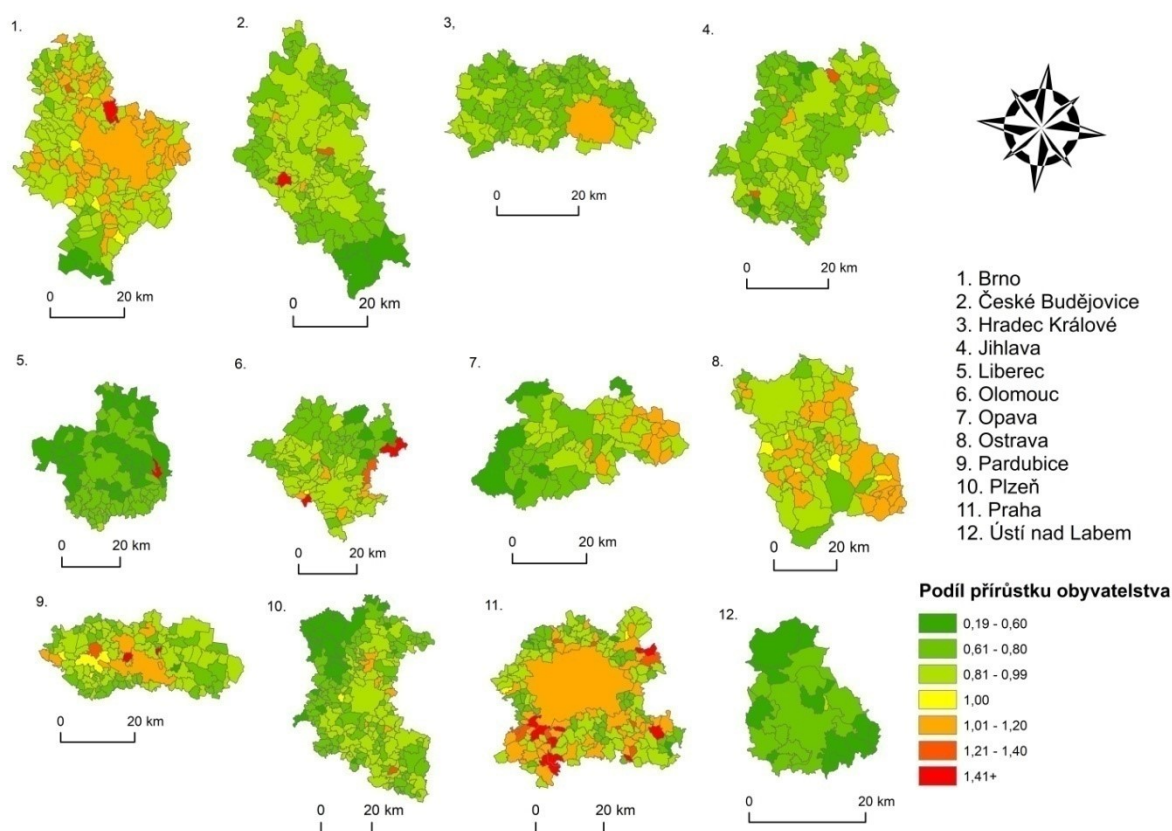
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Mezi lety 1921 a 1930 populačně rostla hlavně Praha, Brno a Ostrava, a jejich okolí. Toto období se dá už považovat za první větší a hmatatelné náznaky suburbanizace v Česku. V této době jsou to hlavně obce okolo Prahy, jsou to obce například: Roztoky, Říčany, Klecany, Úvaly, či Černošice.

Hlavním důvodem, proč dochází k této situaci, je takový, že dochází k rozvoji železniční dopravy, konkrétně k rozvoji železničních tratí procházejících podél velkých měst. Dalším důvodem byla bytová politika, která se snažila podporovat po první světové válce výstavbu rodinných domů či vilovou zástavbu.

Příkladem komerční suburbanizace v meziválečném období je Waltrovka ležící v Praze - Jinonicích, která během 20. a 30. let 20. století vyráběla letecké motory v zdejší továrně.

Obrázek č. 18: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1930 a 1950

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku vidíme, že oblasti, které po Mnichovské dohodě připadly „Třetí říši“ ztratily velké množství obyvatel. Samozřejmě, jak už je výše napsáno, byly to oblasti obývané převážně německými Čechy, kteří byli po válce odsunuti. Jedná se tedy o oblasti celého okresu Liberec a Ústí nad Labem, tyto dvě oblasti ztratily nejvíce obyvatel, a to tak, že v některých jejich částech byl úbytek obyvatelstva až na úrovni 80 %. Pak jsou tady oblasti, které i v důsledku druhé světové války navýšily svůj počet obyvatel. Byly to hlavně oblasti Brno a okolí, a druhou oblastí byla Praha a její okolí, kde se našli obce jako: Černošice, Štěchovice, Ohrobec, Jevany, či Jíloviště, ve kterých se naopak počet obyvatel výrazně zvýšil.

4.3 Urbanizační procesy v éře socialismu

Druhá světová válka a nucené vystěhování německého obyvatelstva zasáhly velice výrazně česká města. Velká města zaznamenávala velmi výrazný úbytek obyvatelstva, menší obce, konkrétně obce či vesnice v příhraničí úplně zanikla. Na druhou stranu dochází k stěhování Čechů do pohraničních měst, které nyní po vystěhování německého obyvatelstva, nabízela velké množství prázdných bytů (Horská, 2002).

Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1950 – 1991

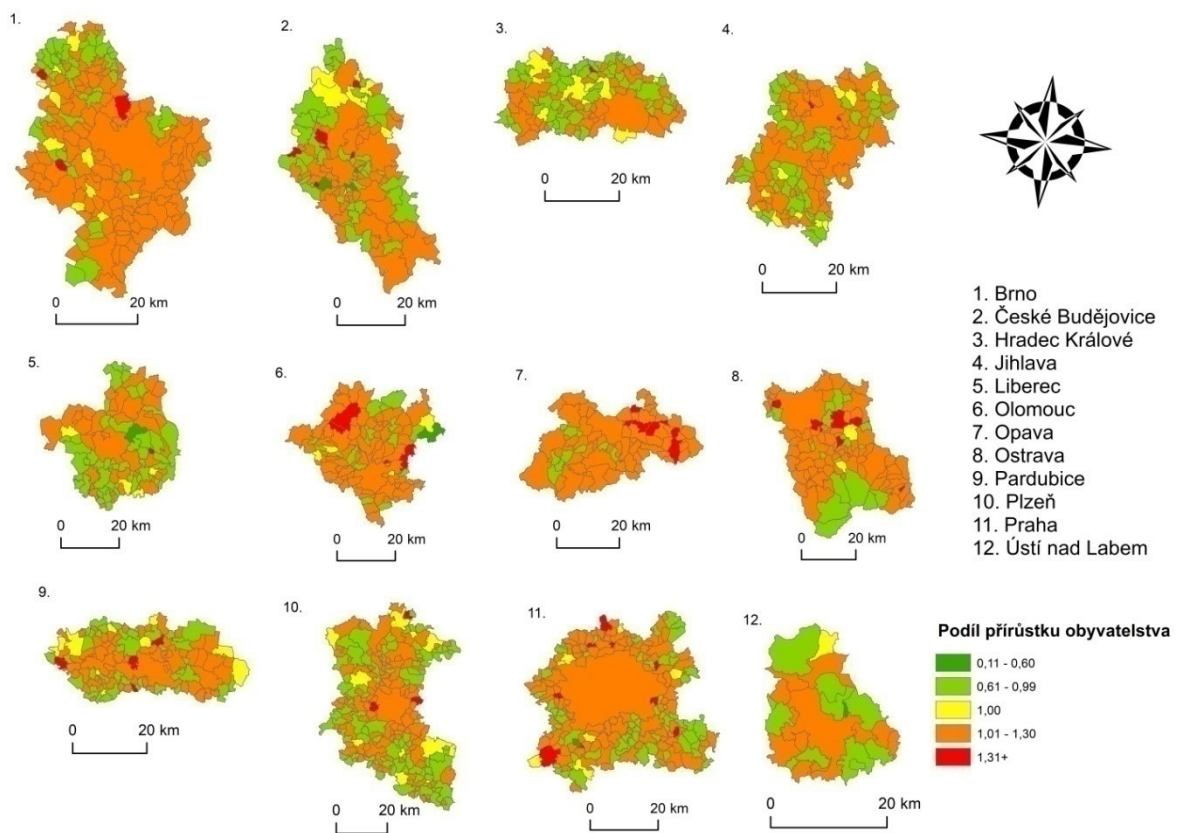
Rok	1950	1961	1970	1980
Praha	1 057 570	1 133 056	1 140 795	1 182 186
Brno	299 099	324 173	344 218	371 463
Liberec	69 663	78 193	84 046	95 924
Ostrava	215 791	254 297	297 171	322 073
Plzeň	127 447	140 106	153 524	171 599
Olomouc	73 714	80 246	89 386	99 328
Opava	40 663	48 091	53 269	58 778
Jihlava	31 268	36 528	42 538	49 770
Ústí nad Labem	64 179	72 148	79 544	89 272
České Budějovice	55 709	64 661	76 699	88 448
Hradec Králové	57 118	66 608	80 463	96 145
Pardubice	50 211	65 240	79 206	92 486

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle tabulky se postupně zvyšoval počet obyvatel mezi lety 1950 a 1991 ve všech městech. Nejvyšší absolutní přírůstek mezi lety 1950 a 1991 měla Ostrava, která měla téměř stejný absolutní přírůstek jako Praha. Nejvyšší relativní přírůstek měly České Budějovice, Hradec Králové a Pardubice. Dále podle tabulky vidíme, že Opava nezvyšovala svůj počet obyvatel takovým tempem, jako zbylá města.

Mezi lety 1945 a 1948 si Československo prošlo procesem sovětizace, nejdůležitější částí sovětizace bylo vybudování ústředně plánované direktivní ekonomiky. Díky této direktivní ekonomice se začaly modifikovat mnohé rysy urbanizačních procesů. Pro sovětizaci byl dále důležitý rozvoj těžkého průmyslu. Těžký průmysl byl nejdůležitějším bodem tehdejších hospodářských a politických direktiv stalinismu (Musil, 2001). Po převratu komunistů v únoru 1948 a následujícím obdobím jejich vlády je typická intenzivní industrializace. Díky tomu migruje obyvatelstvo do průmyslových měst, a to kvůli práci (Musil, 2002).

Obrázek č. 19: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1950 a 1961

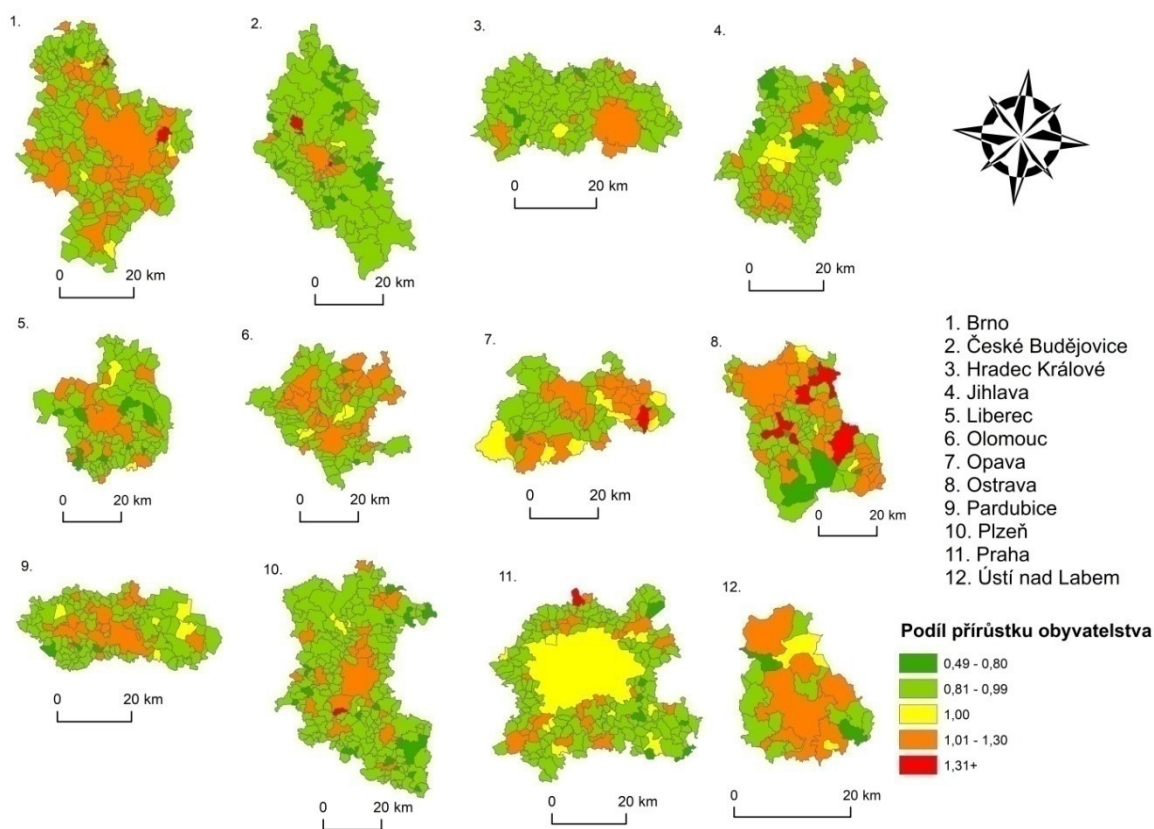
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Od začátku 50. let 20. století dochází téměř všude k nárůstu obyvatelstva. Nejvíce se podle obrázku rozrůstal okres Opava, Brno, Ostrava a Olomouc. Oblasti, kde byl největší relativní úbytek, byl v oblastech kolem bývalých sudetských měst, a to kolem Liberce a Ústí nad Labem. Zbytek oblastí byl neutrální, v některých částech byl relativní přírůstek obyvatelstva a v některých byl zase relativní úbytek obyvatelstva.

Na začátku 50. let 20. století dochází k prosazení systému direktivní ekonomiky, avšak neexistuje konkrétní směrnice pro městské regiony, to mělo za následek, že každá země Východního bloku navrhla vlastní specifické strategie měst. Teprve po 10 – 15 letech se stabilizovaly názory na městskou budoucnost. V prvním období byl kladen důraz na rychlou industrializaci, další průmyslový rozvoj byl silně ideologicky smýšlený, díky tomu se propojovaly ideologické (sociální) motivy s ekonomickými (Musil, 2001).

Po roce 1950 v Česku díky vládě komunistů rostla hlavně města s 50 – 100 tisíci obyvateli, a naopak větší města jako jsou Brno, Praha či Plzeň takovým tempem nerostly. Důvod, proč tomu tak za socialismu bylo, je takový, že komunisté rozmísťovali průmysl do středně velkých měst, právě do měst s 50 – 100 tisíci obyvateli. Dalším důvodem, který k tomu pomohl, bylo postupné ubývání terciéru, tedy sektoru služeb. A v poslední řadě to bylo rozrůstání měst, v tomto případě spíše nerozrůstání měst, které nemohli růst kvůli administrativnímu omezení, například zákaz výstavby nových domů na okrajích měst (Musil, 2002).

Obrázek č. 20: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1961 a 1970

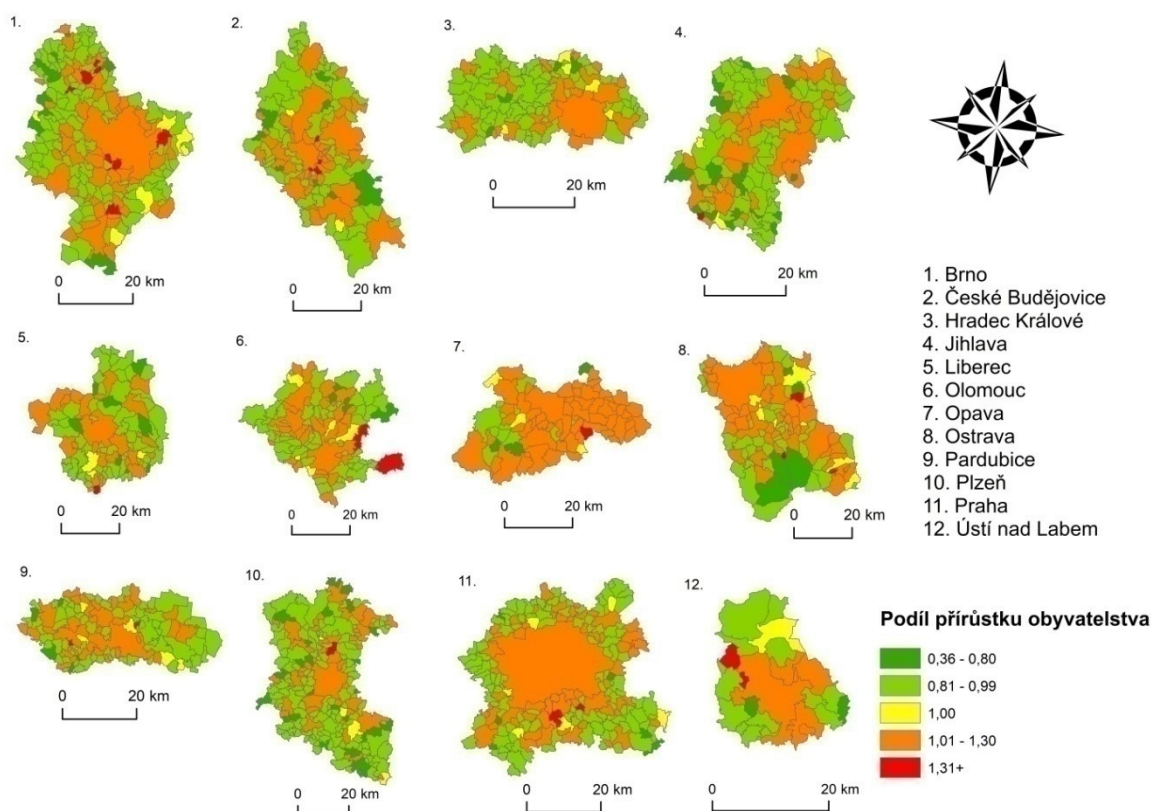

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Většina obyvatelstva se mezi lety 1961 a 1971 stěhuje do větších měst, nejlépe to jde vidět na příkladu okresu Ostrava, kde se nejvíce zvedl relativní přírůstek obyvatelstva ve městech jako je Třinec, Karviná, Frýdek-Místek, či Havířov, který je nejmladším městem České republiky (tehdy ČSSR).

První urbanizační strategie na území Československa začaly fungovat jakožto regulativní nástroje na začátku 60. let 20. století. Teoretickou sídelní strategií, kterou Československo používalo, byla upravená Christallerova teorie střediskových míst. Cílem bylo snížit, nejlépe eliminovat sociální rozdíly obyvatelstva. Tato koncepce zdůrazňovala, že střediska, v nichž jsou soustředěny základní složky občanského vybavení, by měla být rozprostřena po celé zemi, co nejvíce rovnoměrně, co by jen šlo (Musil, 2001). Druhá generace urbanizačních strategií nastala o několik let později, jako důsledek toho, že některá střediska rostla pomaleji než jiná. Typické pro období, kdy se začíná pracovat s druhou generací strategií, je že je brána větší váha pro záměrnou koncentraci obyvatelstva, průmyslu a sociálních aktivit ve městech. Nová generace strategií, vypracována v 70. letech 20. století kladla důraz na proces plánované urbanizace (Musil, 2001).

Obrázek č. 21: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1970 a 1980

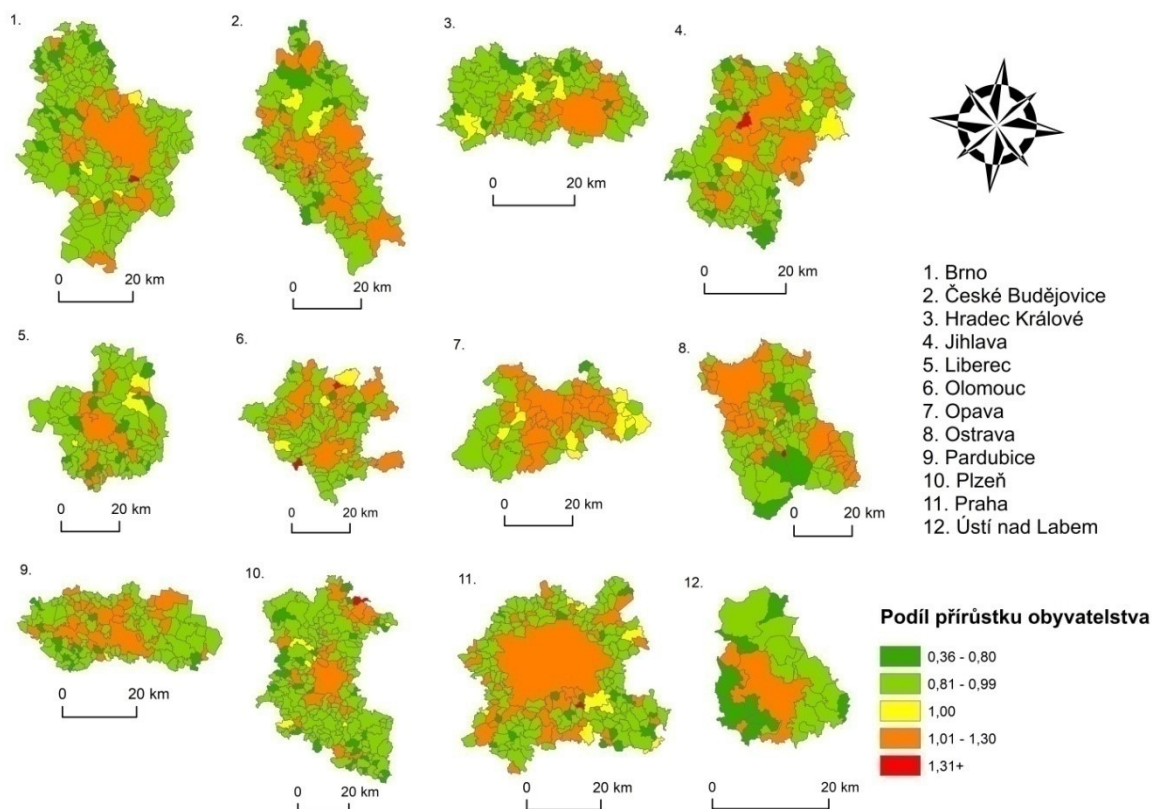
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku č. 21 vidíme, že se mezi lety 1970 a 1980 zvyšoval počet obyvatel mimo města více než v období předtím. Ale stále platí, že se obyvatelstvo stěhuje hlavně do měst. Okres

Opava je v tomto období výjimkou, jelikož v tomto okrese převládá relativní přírůstek obyvatelstva než relativní úbytek.

Mezi lety 1950 a 1980 se na území Česka projevovala více urbanizace. Lidé se v tomto období stěhovali do středně velkých měst, jak už bylo výše řečeno, a to do lokalit na okrajích měst, kde se stavěla paneláková sídliště, kde byl samozřejmě pro nově příchozí obyvatelé dostatek nových bytů s novou možností zisku práce. Období socialismu je oproti zemím západní Evropy typickou svou urbanizací, naopak v zemích západní Evropy probíhá proces suburbanizace (Musil, 2001).

Obrázek č. 22: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1980 a 1991

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku č. 18 vidíme, že mezi lety 1980 a 1991 nedochází k žádné velké změně oproti období 1970 a 1980. V tomto období, jde dokonce vidět lépe, jak se obyvatelstvo z venkovských oblastí stěhuje do měst. Podle obrázku vidíme, jak hlavně rostou města. To

jenom potvrzuje, že období socialismu bylo obdobím urbanizace, jelikož se lidé stěhovali do měst. V tomto období, období socialismu, není proces suburbanizace nikterak zajištěn.

4.4 Novodobá suburbanizace v Česku

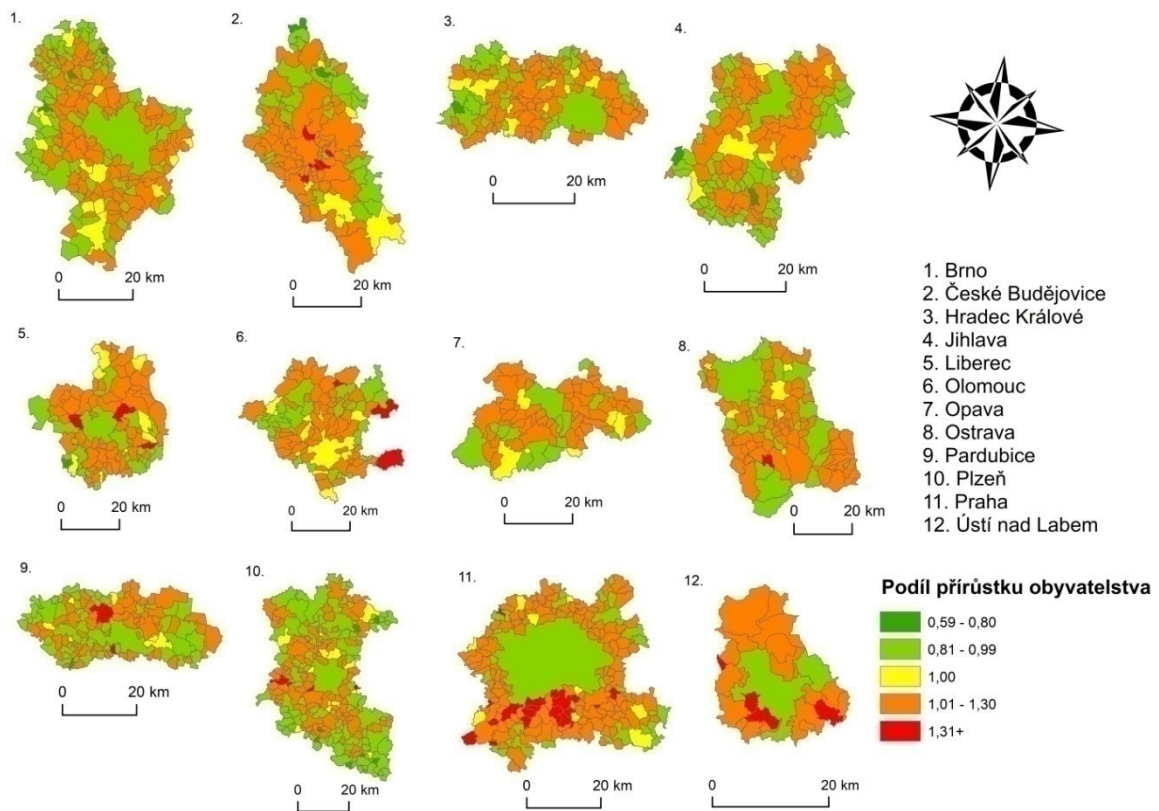
Tabulka č. 5: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1991 – 2011

Rok	1991	2001	2011
Praha	1 214 174	1 169 106	1 268 796
Brno	388 296	376 172	385 913
Liberec	101 162	99 102	102 754
Ostrava	327 371	316 744	296 224
Plzeň	173 791	166 118	170 322
Olomouc	102 786	102 607	101 003
Opava	62 815	61 382	58 351
Jihlava	51 831	50 702	50 075
Ústí nad Labem	98 178	95 436	93 000
České Budějovice	97 243	97 339	93 715
Hradec Králové	99 917	97 155	94 314
Pardubice	94 610	90 889	90 767

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle tabulky č. 5 vidíme, jak se vyvíjel počet obyvatel mezi lety 1991 a 2011. Vidíme, že u Prahy mezi lety 1991 a 2001 klesl téměř o 50 tisíc, a za dalších 10 let počet obyvatel naopak vzrostl a to téměř o 100 tisíc obyvatel. Podobný případ nastal také u Brna, Liberec a u Plzně. Většina měst měla za toto období dvaceti let klesavou tendenci v počtu obyvatelstva. Pokles obyvatel mezi lety 1991 a 2011 mají města Pardubice, Hradec Králové, České Budějovice, Ústí nad Labem, Jihlava, Opava, Olomouc a Ostrava, která má nejvyšší absolutní úbytek obyvatelstva za toto období.

Obrázek č. 23: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1991 a 2001

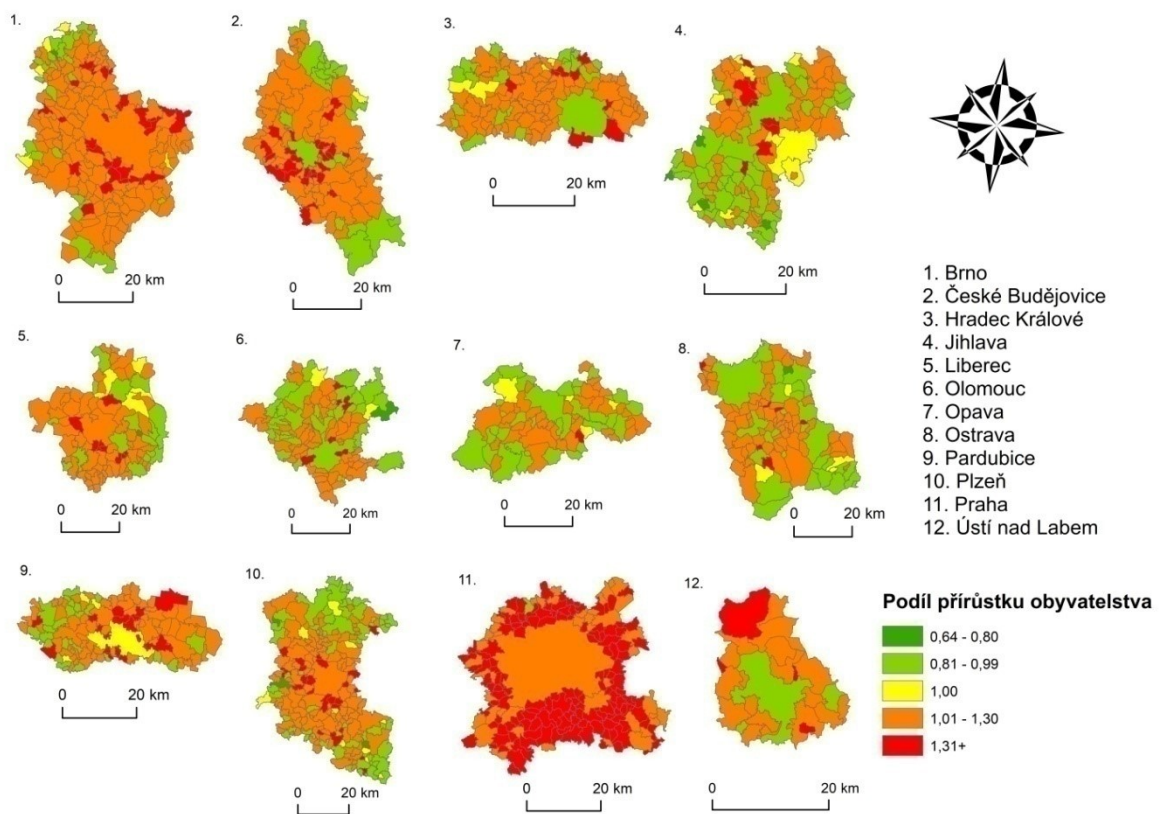
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

V období mezi lety 1991 a 2001 se více rozrůstají mimo městské oblasti. Většina měst má relativní úbytek obyvatelstva, mají to například města jako Praha, Liberec, Ostrava, či Ústí nad Labem. Nejlepším příkladem je Praha, která jako město populačně ztrácí, ale okolí Prahy populačně roste. Nejvíce v okolí Prahy populačně rostou obce jako Jesenice, Mukařov, Sulice, Babice a Dolní Břežany. Všechny obce, které měly největší relativní přírůstek obyvatelstva, se nacházejí pod Prahou.

V transformačním období po pádu komunismu dochází k výrazným změnám ve struktuře osídlení. Tyto změny se dělí na dva typy, prvním typem je proces nápravy, který reagoval na nevýhodné rozmístění ekonomických aktivit a obyvatelstva v dobách, kdy platilo centrální plánování, a snahou návratu k volnému trhu. Druhý typ změn, byl přechod měst z industriální do postindustriální fáze (Čermák, 2009).

Pádem komunismu se začínají projevovat urbanizační trendy a procesy, které v západních zemích už probíhaly několik desetiletí. Jedná se o suburbanizaci, kdy se lidé v 90. letech 20. století začínají stěhovat do satelitních městeček v zázemí velkoměst. V této době je toto bydlení cenově dostupné pouze pro vyšší vrstvu obyvatel, a to kvůli tomu, že po sametové revoluci klesají reálné mzdy, roste nezaměstnanost, rostou ceny nemovitostí, stavebních materiálů a prací. V druhé polovině 90. let už se stává bydlení dostupné i pro střední vrstvu obyvatel, díky rostoucí kupní síle a možnostem hypotečního financování nemovitostí (Sýkora, 2002).

Obrázek č. 24: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 2001 a 2011

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

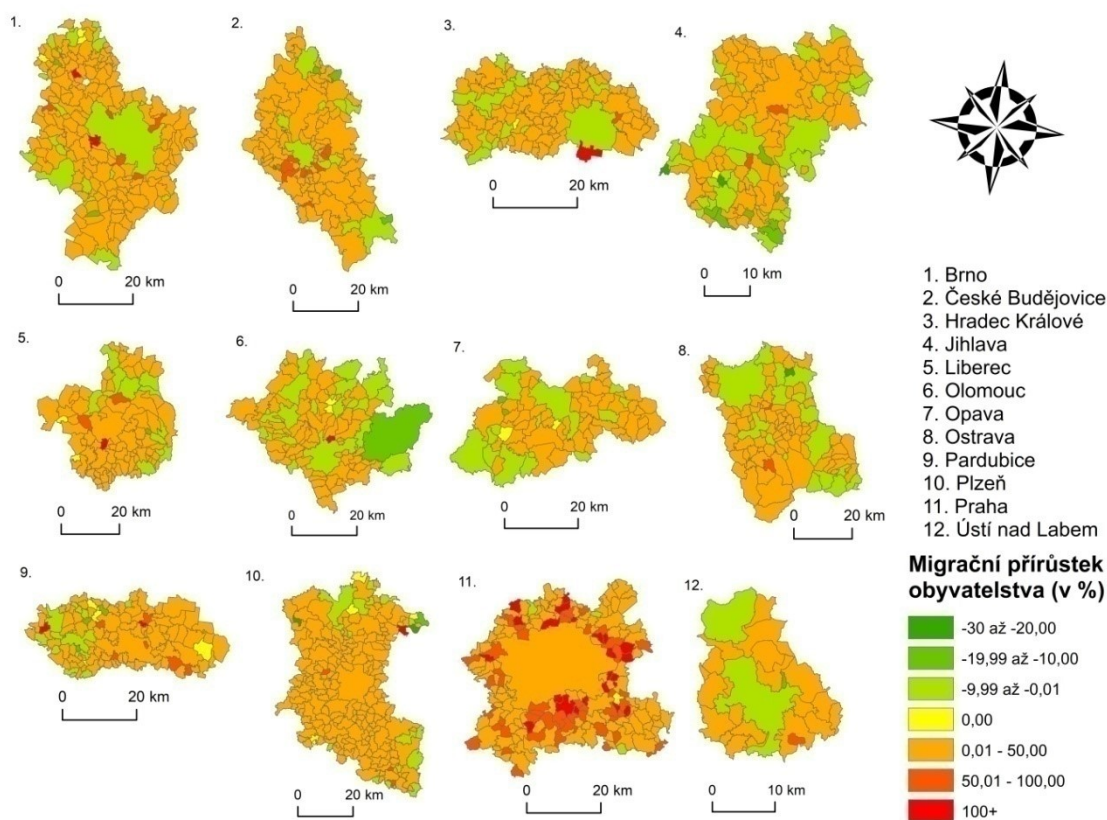
Podle tohoto obrázku vidíme, jak se vyvíjí suburbanizace. Největší relativní přírůsky obyvatelstva jsou převážně kolem měst, jako je Praha, Brno, Plzeň, Pardubice, či České Budějovice. Největší suburbánní zóny se bez pochyb v této době tvořily kolem Prahy, kde můžeme vidět, že skoro celé její okolí (Prahy), je zbarveno červenou barvou, tedy hodnotami, kde je největší relativní přírůstek obyvatelstva. Řadí se sem obce jako Jesenice, Modletice,

Klecany, Průhonice, či Kamenice. Dále můžeme podle obrázku vidět, jak se jih okresu Jihlava stěhuje pryč, a naopak jak se populačně zvedají obce kolem Jihlavy.

4.4.1 Migrační přírůstky v Česku

Počátkem 90. let 20. století se na území Česka rozmohl nový stavební styl, kterému se dodnes říká „podnikatelské baroko“. V první vlně suburbanizace si mohli dovolit postavit svůj vlastní dům, jak už bylo výše zmíněno, jen ti nejbohatší. Byl to pro ně jakýmsi symbol bohatství a prestiže. Pro tento typ jsou typické výrazně někdy až kýčovitě stavební prvky, které kazí charakter přirozeného vzhledu obce. Většinou to jsou věžičky, balkony, mohutné sloupy, či atypická okna (Potočný, 2006).

Obrázek č. 25: Migrační přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 2001 a 2011

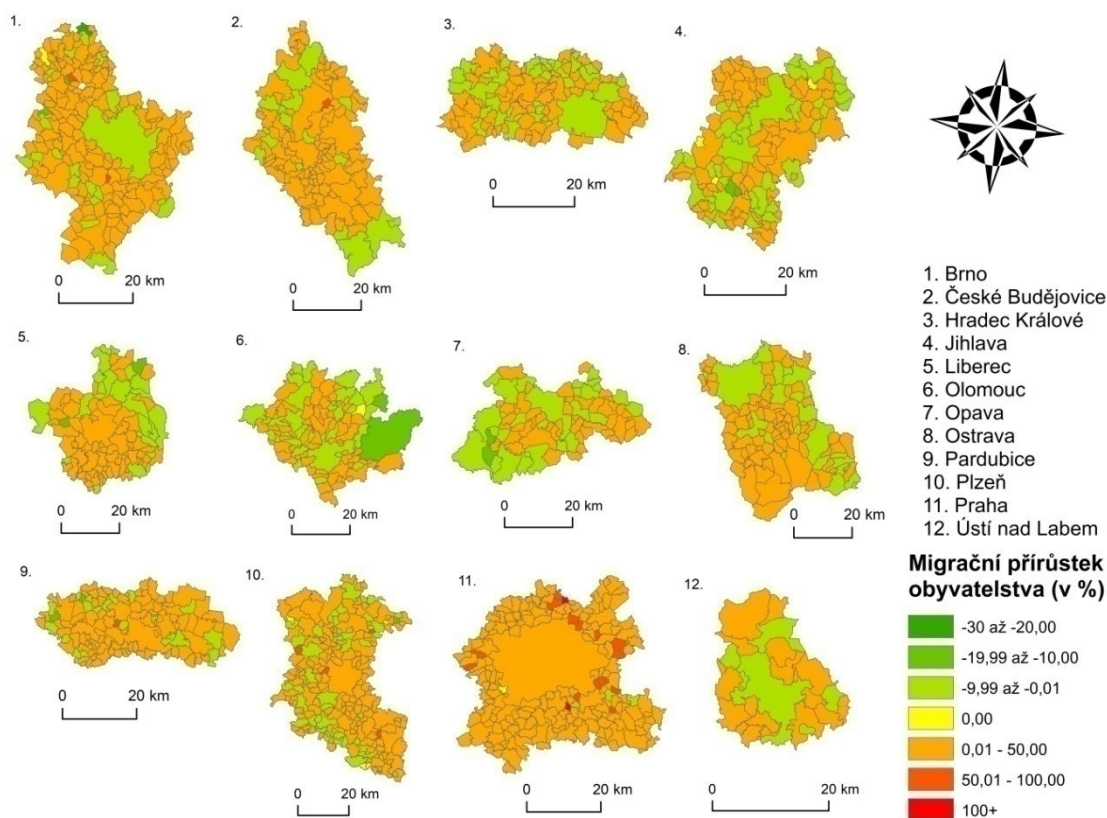
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku můžeme vidět, že největší migrační přírůstky nastaly kolem měst jako je Praha, Brno a České Budějovice. V okolí Prahy měly největší migrační přírůstek obce jako

Nupaky, kde byl migrační přírůstek přes 800 %, dále obce jako Květnice, Herink, Svěmyslice. Dalšími obcemi s vysokým migračním přírůstkem byly obce Jesenice, či Chýně. V okrese Brno - venkov měla nejvyšší migrační přírůstek obec Popůvky, zde se pohybovala hodnota migračního přírůstku kolem 100 %. V okrese České Budějovice měly nejvyšší přírůstek obce Srubec a Roudné.

Suburbanizace se nejdříve začala projevovat v zázemí hlavního města Prahy, s časovým rozestupem dále také kolem Brna. V dnešní době suburbanizaci nalezneme téměř u všech velkých měst. Obyvatelstvo motivuje k odchodu z města představa náhrady špinavého průmyslového města s monotónními panelákovými čtvrtěmi a kriminalitou za romantický venkov. Ovšem kvůli práci se mohou obyvatelé ve většině případů stěhovat pouze do zázemí velkého města (Sýkora, 2003).

Obrázek č. 26: Migrační přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 2011 a 2019

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku můžeme vidět, že intenzita migračního přírůstku obyvatelstva oproti minulému období je menší. Hlavně kolem Prahy nevidíme takový populační nárůst obyvatelstva v důsledku migrace, i když stále je zde nejvyšší oproti jiným územím Česka. Na celém území jsou pouze dvě obce, které zvýšily svůj počet obyvatel o více než 100 %. Jsou to obce Zlonín a Herink ležící v okrese Praha-východ. Obec Herink měla za období 2001 a 2011 více než 400% nárůst populace v důsledku migrace. Za toto období je to 125% nárůst obyvatelstva v důsledku migrace. Dále vidíme, že většina měst má migrační úbytek obyvatelstva.

4.5 Vývoj vnitřních suburbii

Dosud se práce věnovala velkým městům Česka z pohledu jejich současné katastrální výměry. Je však nutné uvažovat nad faktem, že část z těchto měst se v průběhu sledovaného období rozšiřovala, a to právě tak, že pohlcovala svá dosavadní suburbia.

Tabulka č. 6: Rozšiřování měst od roku 1869 do současnosti

Město	Roky rozšíření
Brno	1919, 1944, 1960, 1971, 1980
České Budějovice	1952, 1954, 1963, 1976, 1980, 1985
Hradec Králové	1948, 1971, 1980, 1985
Jihlava	1923, 1951, 1954, 1968, 1976, 1980
Liberec	1939, 1954, 1963, 1976, 1980
Olomouc	1919, 1974, 1975, 1980
Opava	1939, 1970, 1975, 1976
Ostrava	1924, 1941, 1957, 1960, 1966, 1975, 1976
Pardubice	1947, 1960, 1963, 1964, 1976, 1986, 2006
Plzeň	1924, 1942, 1953, 1970, 1976, 2003
Praha	1883, 1884, 1901, 1922, 1960, 1968, 1974
Ústí nad Labem	1899, 1945, 1973, 1971, 1976, 1980, 1981, 1986

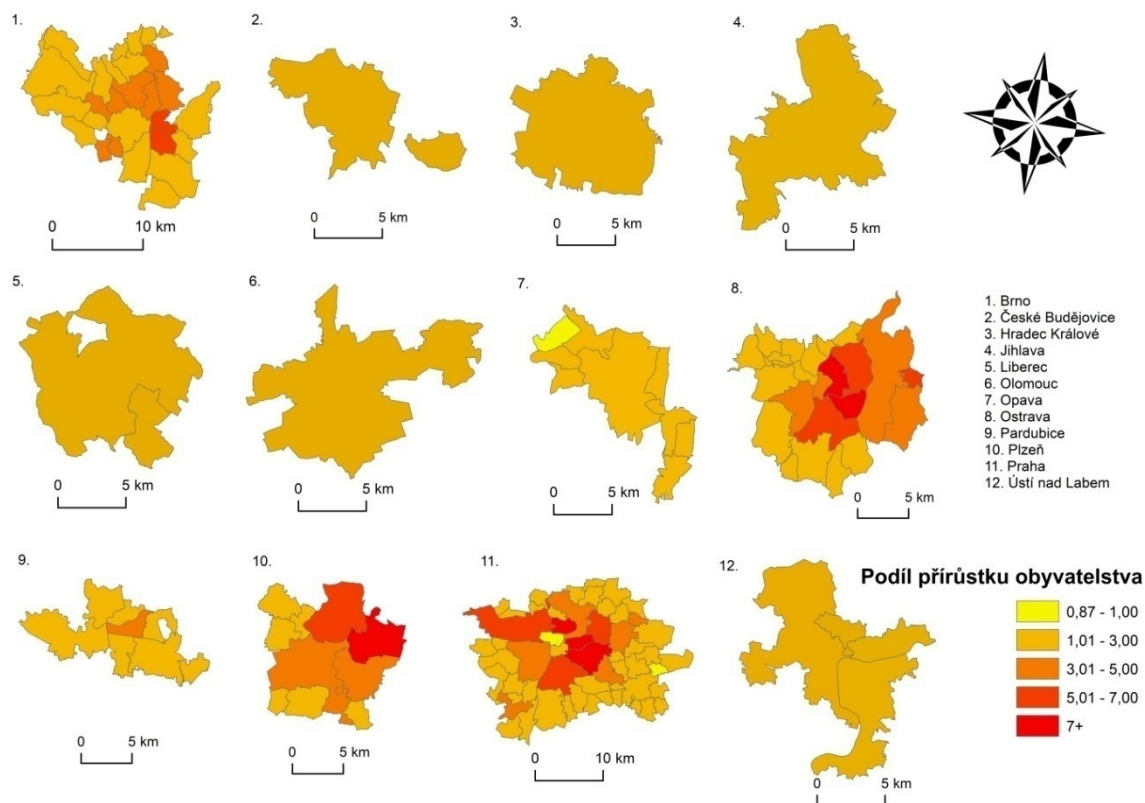
Zdroj dat: Historický lexikon obcí – 1869 – 2011 (2021)

U Prahy vidíme 7 rozšiřování, z toho největší probíhala v letech 1922, 1968 a 1974. Brno se celkově rozrostlo pětkrát, a to nejvíce v roce 1919. Olomouc se rozrostla celkem čtyřikrát, nejvíce to bylo také jako u Brna v roce 1919.

Dále podle tabulky vidíme, že se nejvíce rozšiřovala města v období socialismu, nejvíce konkrétně v 70. letech 20. století. Další rozšiřování měst probíhalo v období druhé světové války. Nejméně se rozšiřovala města v období po sametové revoluci do současnosti. V tomto období se rozšiřovala města pouze dvakrát, a to v letech 2003 a 2006, a to Plzni a

v Pardubicích. V Plzni to byly části Plzeň 9 - Malesice a Plzeň 10 - Lhota. V Pardubicích to byly v roce 2006 Hostovice.

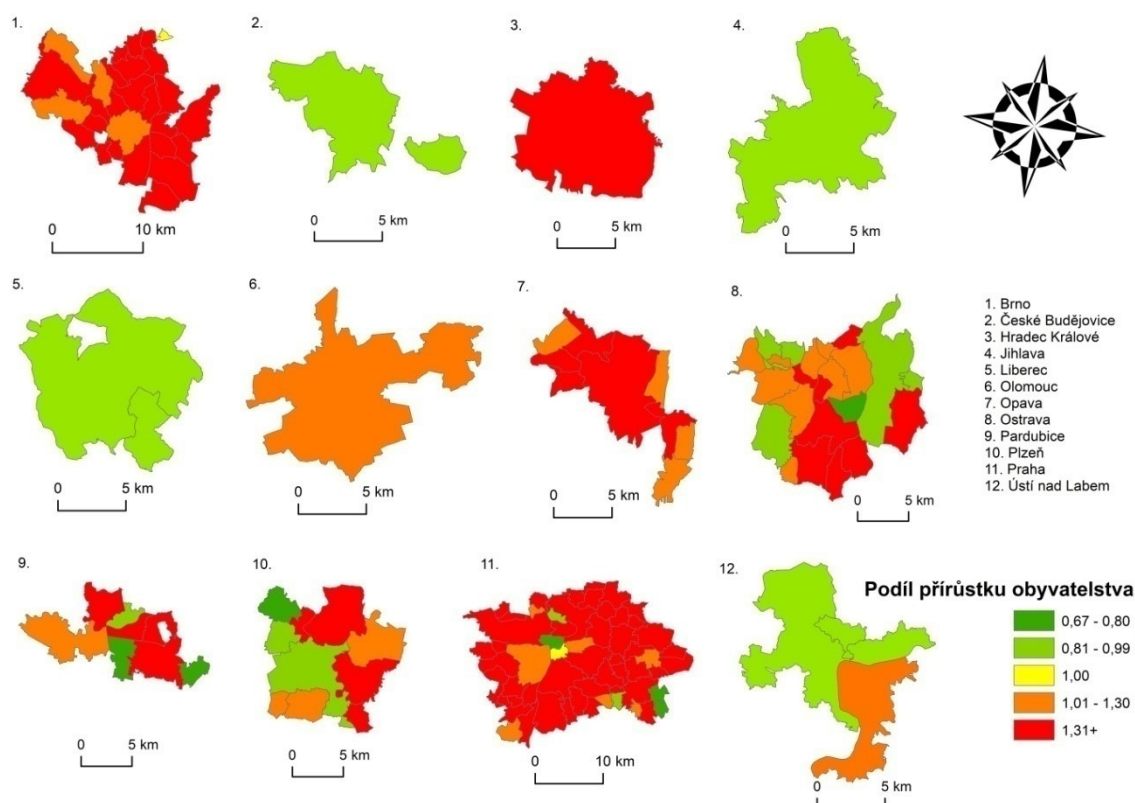
Obrázek č. 27: Vývoj městských částí mezi lety 1869 a 1920

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku můžeme vidět, že se populačně nejvíce rostly městské části v Ostravě, v Plzni a v Praze. Zbytek měst a jejich městských částí se rozvíjel populačně přibližně stejně. Největší zastoupení má relativní přírůstek v hodnotě mezi 1,01 – 3,00. Pokud vezmeme průměr této hodnoty, vyjde nám, že se většina městských částí populačně zdvojnásobila. Největší hodnotu relativního přírůstku obyvatelstva měla městská část Mariánské Hory a Hulváky v Ostravě, zde se navýšil počet obyvatel přibližně 29x. Druhý nejvyšší relativní přírůstek měly Vítkovice, taktéž v Ostravě, zde už se pohybovala hodnota výrazněji méně, a to na takové, že se zde počet obyvatel zvýšil 16x.

Obrázek č. 28: Vývoj městských částí mezi lety 1920 a 1950

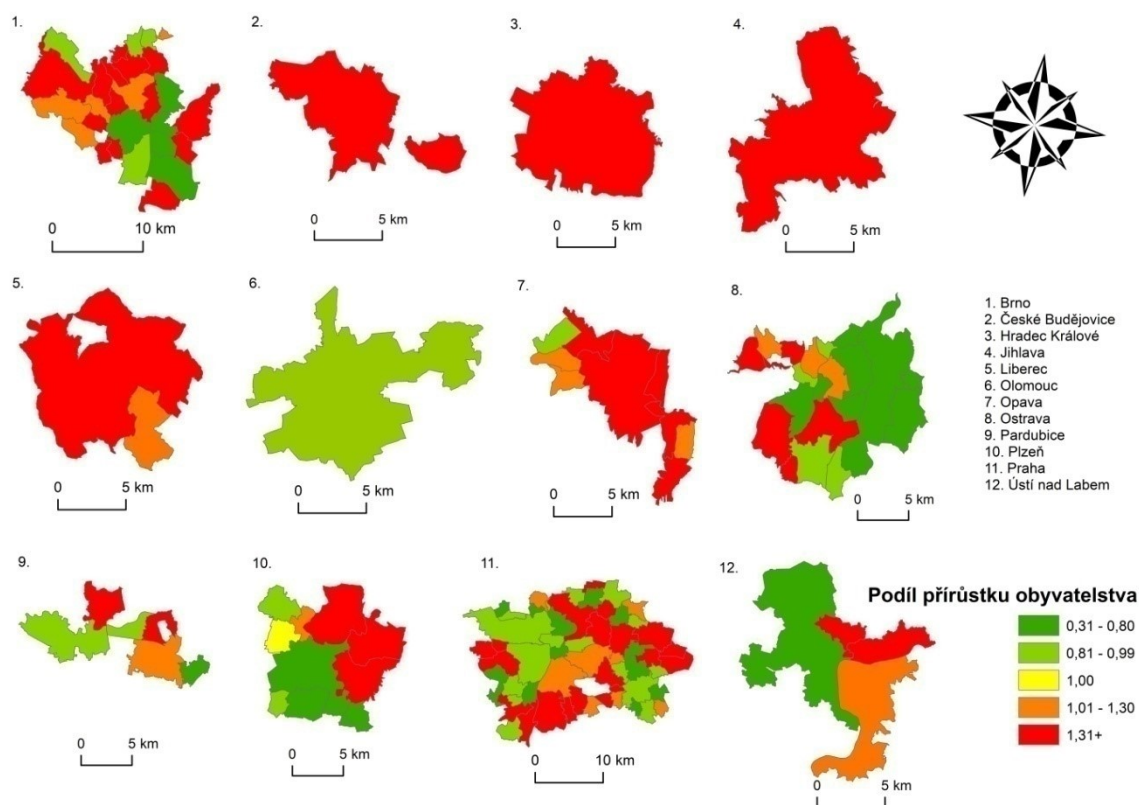
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku můžeme vidět, že většina území svůj počet obyvatel navýšila, a to hlavně Brno, kde každá městská část navýšila svůj počet obyvatel, Opava a Praha. Ostatní městské části nebo města mají, některé části v relativním přírůstku nebo v relativním přírůstku, jako Plzeň, Ostrava, či Pardubice. Města jako České Budějovice, Jihlava a Liberec ztrácely v období mezi lety 1920 a 1950 počet obyvatel.

Počátky panelové výstavby lze v Čechách najít již ve 40. letech 20. století. Největším rozmachem panelových sídlišť nastává v období za socialismu, konkrétně období 60. a 70. let, a to vlivem politické podpory. Česko patří z hlediska hustoty panelové zástavby k zemím s největším procentem panelových sídlišť. Těmito sídlišti chtělo Česko řešit problém s nedostatkem bytů a narůstajícím počtem obyvatel (Benešová, 2009). První panelové domy najdeme v Česku v Praze, kde byly postaveny v roce 1956. S panelovou výstavbou se historicky střetáváme již dříve, konkrétně ve 40. letech 20. století ve městě Zlín, kde tehdy Tomáš Baťa potřeboval ubytovat své pracovníky kvůli své obuvnické firmě (Zdařilová,

2009). Bytovou otázku Tomáš Baťa řeší už koncem první světové války, kdy staví první obytné kolonie, ovšem ještě ne panelákového typu (Benešová, 2009).

Obrázek č. 29: Vývoj městských částí mezi lety 1950 a 1991

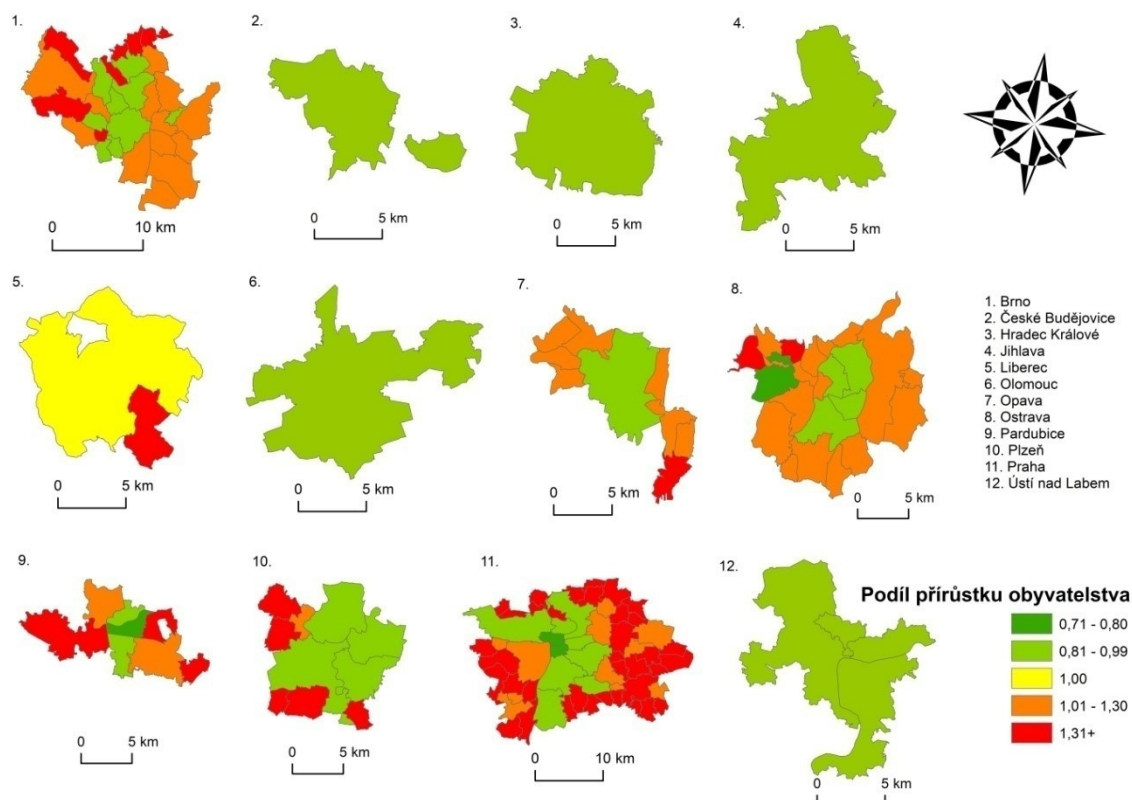
Zdroj dat: ČSÚ (2021)

V období mezi lety 1950 a 1991 města jako České Budějovice, Hradec Králové, Jihlava a Liberec populačně rostly. Dále vidíme, že populačně rostla Jihlava, východní část Plzně a západní část Brna. V Plzni nejvíce populačně rostla Plzeň 1, u které se zvýšila počet obyvatel 11x, dále Plzeň 2 - Slovany a Plzeň 4. V Praze se nejvíce populačně rozvíjela jižní část města, konkrétně Praha 12, Praha 16, Praha Kunratice, Praha Libuš, Praha Zbraslav a Praha Újezd. Dalšími částmi Prahy, které populačně rostly, byly Praha 8, Praha 9, Praha 14 a Praha-Klánovice.

Po druhé světové válce se dále pokračuje s výstavbou panelových domů. S rozvojem panelové výstavby se dále pokračuje ve Zlíně, kde vznikají jedno až třípodlažní dvojdomky. Od roku 1953 dochází v Praze k systémové výstavbě. Ve Zlíně je v této době postaven první pětipodlažní dům v Česku (Benešová, 2009).

Nejrušnějším stavebním obdobím panelové výstavby spadá, jak už bylo řečeno do 60. a 70. let 20. století. V tomto období je nárůst bytových jednotek téměř o 453 tisíc. Panelová výstavba v dobách socialismu zajistila střechu nad hlavou pro řadu obyvatel, ale na úkor životního standartu (Zdařilová, 2009).

Obrázek č. 30: Vývoj městských částí mezi lety 1991 a 2011

Zdroj dat: ČSÚ (2021)

Podle obrázku můžeme vidět, že se obyvatelstvo ubývalo z měst, která mají pouze 1 městskou část a dále také u Ústí nad Labem, kde je úbytek obyvatelstva ve všech částech města Ústí nad Labem. Dále stojí za zmínku, že podle obrázku můžeme vidět, jak klesá počet obyvatel v centrálních částech města, a naopak se zvedá počet obyvatel na jejich hranicích. Tohoto efektu si můžeme všimnout u Prahy, kde ve středu počet obyvatel ubývá a okraj Prahy populačně roste. To stejné mají města jako Ostrava, Brno, Pardubice a i Plzeň.

5. Závěr

Do roku 1918 probíhá na českém území urbanizace. Po zrušení poddanství v roce 1848 a následné industrializaci dochází v českých zemích k rozvoji měst, zvedá se počet obyvatel ve městech na úkor vesnic. V průmyslové revoluci se budují železniční tratě, které přepravují materiál jako například uhlí, díky němuž populačně rostou města jako Ostrava a Ústí nad Labem. Pozdější fáze průmyslové revoluce má za následek zavírání podniků se zaměřením na řemeslnou výrobu, a to díky továrnám, které dokázaly produkovat sériové výrobky levněji a i rychleji.

Intenzivnější dobou stěhování obyvatelstva do měst začíná po roce 1870, Praha se v této době výrazněji rozvíjí, bourá městské hradby, což umožňuje rychlejší růst města, dále se v této době rozvíjí v Praze první městská hromadná doprava, a to díky prvních koněspřežným tramvajím. Hromadná doprava přispěla k tomu, že se lidé začínají stěhovat i mimo centrum města, jelikož se dostanou do práce kvůli hromadné dopravě stejně rychle jako kdyby bydleli v centru města. Období mezi lety 1870 a 1900 se vyznačuje vysokým populačním přírůstkem ve městech, a to díky růstu mezd v sekundéru.

Ve 20. letech 20. století se většina měst na území Česka snaží vrátit na úroveň, kterou měly před vypuknutím první světové války. Díky podpoře státu se to podařilo. Stát podporoval města ve výstavbě bytových lokalit, v rámci bytové politiky, která se snažila podporovat výstavbu rodinných domů či vilovou zástavbu. V této době se vytváří první náznaky komerční suburbanizace, konkrétně u firmy Waltrovka, která vyráběla letecké motory v Praze – Jinovicích. Meziválečná suburbanizace končí druhou světovou válkou, při které je v roce 1945 odsunuto německy mluvící obyvatelstvo do Německa. V této době nejvíce utrpí ztrátu na obyvatelstvu příhraniční oblasti, konkrétně oblast Sudet, kde žilo více než 50 % Němců, některé obce či vesnice po druhé světové válce dokonce zanikají.

Po druhé světové válce dochází k sovětizaci, ve které se rýsují opět urbanizační procesy, během následného období socialismu je typická intenzivní industrializace, díky které migruje obyvatelstvo do velkých měst, a to kvůli práci. V 60. a 70. letech 20. století je obdobím, kdy se intenzivně staví panelová sídliště, příkladem může být Praha – Jižní město. Období socialismu je oproti zemím západní Evropy typické svou urbanizací. V zemích západní Evropy v této době docházelo spíše k suburbanizaci.

Pádem komunismu se začínají na českém území projevovat nové urbanizační trendy, jedná se konkrétně o suburbanizaci, která se na západě, jak už bylo řečeno, rozvíjela několik desítek let. V 90. letech 20. století je život v satelitním městečku v zázemí města spíše pro vyšší vrstvu obyvatel, postupem času už je bydlení v satelitních městech dostupné i pro střední vrstvu obyvatel, a to díky hypotečnímu financování nemovitostí.

Po roce 2000 se suburbanizace nejvíce projevuje okolo velkých měst jako je Praha, Brno a Plzeň. Úplně první suburbánní zóny vznikaly kolem Prahy, například u obcí Jesenice, Mukařov a Nupaky. Po sametové revoluci v roce 1989 se na českém území rozvíjí i komerční suburbanizace, jako areál Modletice u Prahy u dálnice D1.

Pokud shrneme suburbanizaci na území Česka. K počátkům suburbanizace dochází během období první republiky, ta ovšem nedosahuje takové intenzity jako po období po roce 1989. Nejvíce intenzivní byla suburbanizace v období mezi lety 1995 a 2005. od roku 2005 do současnosti stále suburbanizace na našem území probíhá, ale s menší intenzitou. V období mezi lety 1945 a 1989 suburbanizaci téměř nenajdeme, jedinou výjimkou může být výstavba panelových sídlišť na okrajích velkých měst Česka.

6. Seznam použité literatury

- Benáčková, K. (2011). Proces suburbanizace, demografický vývoj a kapacity školských zařízení v zázemí Prahy: Případová studie Mukařovska. Suburbanizace.cz
- Benešová, L. (2009). Panelová výstavba v Čechách. Pp. 111 – 118 in Zdražilová, R. (2009). Průmysl a formy bytové výstavby. Ostrava, Česko: Vysoká škola báňská.
- Berry, B. J. L., & Kasarda, J. D. (1977). Contemporary urban ecology. New York, USA: Macmillan Publishing
- Bolt, M. (2013). Do-It-Yourself Planning in California. Theprotocity.com
Dostupné z: <http://theprotocity.com/doityourself-planning-incalifornia/>
- Brabec, T. (2009). Gated communities: residenční separace a privatizace veřejného prostoru v Česku. Praha, Česko: Univerzita Karlova
- Brabec, T. (2010). Gated communities: Uzavřené a střežené rezidenční lokality. Pp. 91–98 in Sýkora, L. (2010). Rezidenční segregace. Praha, Česko: Univerzita Karlova: Přírodovědecká fakulta
- Brabec, T. (2013). Zdi mezi námi: gated communities v současném Česku. Prague Watch
- Burgess, E. W. (1925). The Growth of the City: An Introduction to a Research Project. (1. vyd.). USA. University of Chicago.
- Burjanek, A. (2010). Gentrifikace. Pp. 39 in Respekt, ročník 20, číslo 39
- Čermák, Z., Hampl, M., & Müller, J. (2009). Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: Dochází k významnému obratu? Geografie. Pp. 37-51. Ročník 114.
- Český statistický úřad (2020). Historický lexikon obcí České republiky – 1869 – 2011.
- Český statistický úřad (2021). Migrační přírůstek obcí mezi lety 2001 a 2019.
- Dohnal, R. (2014). Urban sprawl – konec splněného snu. Stavba tzb-info.cz
- Downs, A. (1999). Some realities about sprawl and urban decline. Pp 955-974 in Housing police debate.

- Ewing, R., Pendall, R. & Chen, D. D. T. (2002). Measuring Sprawl and Its Impact. ResearchGate.
- Erwing, R. & Hamidi, S. (2014). Measuring sprawl.
- Gebrian, A. (2016). Gentrifikace je negativní proces, přestože na začátku vypadá dobře. Částem Prahy reálně hrozí. Radio Wave
- Geoportál ČÚZK. (2021). Ortofotomapa Zdiměřic.
Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>
- Hampl, M., Gardavský, V., & Kühnl, K. (1987). Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. (1. vyd.) Praha, Česko: Univerzita Karlova.
- Hampl, M. (2005). Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha, Česko: Univerzita Karlova v Praze
- Harvey, D. (1989). The urban experience. London, Velká Británie: Johns Hopkins University Press
- Hnilička, P. (2005). Sídlní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Brno, Česko: vydavatelství ERA
- Horská, P., Maur, E., & Musil, J. (2002). Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa. (1. vyd.) Praha, Česko
- Hurbanová, L. (2014). Vývoj urbanizace ve městě a současné postmoderní město. Brno, Česko: Masarykova univerzita
- Knox, P., & Pinch, S. (2006). Urban social geography: An Introduction. (5. vyd.) Harlow, Velká Británie
- Krejčíková, N. (2014). Komerční suburbanizace Prahy. Plzeň, Česko: vydavatelství Aleš Čeněk.
- Kučera, V. (2008). Fenomén suburbanizace: co přináší a jak se vyvíjí v Praze a v jejím okolí. Praha, Česko: Univerzita Karlova
- Kudler, A. G. (2018). Watch the strange growth of Los Angeles, from 1877 to 2000. In Curbed

- Maier, J. (1997). Aglomerace Bayreuth – vývoj, struktura a důsledky suburbanizace pro komunální hospodářskou politiku: Územní plánování a urbanismus
- Maier, K. (2005). Hospodaření a rozvoj českých měst 1850 – 1938. (1. Vyd.) Praha, Česko: vydavatelství Academia
- Miller, J. (2008). Urban societies in East-Central Europe: 1500-1700. (1. Vyd.). Vydavatelství Routledge
- Muras, A. (2013). Suburbanizace v severomoravské obci Čeladná. Brno, Česko: Masarykova univerzita
- Musil, J., Ryšavý, Z., & Velišková, L. (1984). Dlouhodobý vývoj aglomerací v ČSR. Praha, Česko: Výzkumný ústav výstavby a architektury
- Musil, J. (2001). Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistických režimů. Sociologický časopis. Pp 275-296. Ročník 37
- Ouředníček, M., & kolektiv. (2008). Suburbanizace.cz. Praha, Česko: Univerzita Karlova
- Ouředníček, M. (2002). Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. Pp. 39–54 in Sýkora, L. (ed.), (2002). Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha, Česko: Ústav pro ekopolitiku, o. p. s.
- Ouředníček, M. (2000). Theory of Stages of Urban Development and Differential Urbanisation. Geografie-Sborník. Pp 361-369. Ročník 105
- Pechová, M. (2019). Sociální prostředí a polarizace v suburbii: případová studie Jesenice u Prahy. Praha, Česko: Univerzita Karlova
- Potočný, T. (2006). Lidé na okraji: případová studie satelitního městečka. Brno, Česko: Masarykova univerzita
- Ptáček, P. (2002). Suburbanizace v USA a Německu: zdroj inspirace i poučení. Pp. 55-80 in Sýkora, L. (ed.), (2020). Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha, Česko: Ústav pro ekopolitiku, o. p. s.
- Ptáček, P., Szczyrba, Z., & Šimáček, P. (2013). Nerezidenční suburbanizace v České republice: vývoj, příčiny a důsledky. Pp. 81-101 in Ouředníček, M. (2020). Sub urbs: krajina, sídla a lidé. Praha, Česko: vydavatelství Academia

Říha, Z., & Fojtík, P. (2012). Jak se tvoří město: vývoj dopravního systému Prahy v období průmyslové revoluce. (1. vyd.) Praha, Česko: České vysoké učení technické

Quilty, S. (2014). Sun City: Arizona's Original Retirement Destination. 55places.com.

Dostupné z: <https://www.55places.com/blog/sun-city-arizonas-original-retirement-destination>

Seltzer, E. (2002). Suburbanizace a její ekologické, ekonomické a sociální důsledky: Poučení z vývoje v Portlandu. Pp. 81-100 in Sýkora, L. (ed.), (2020). Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha, Česko: Ústav pro ekopolitiku, o. p. s.

Střížová, A. (2014). Suburbanizace na příkladu jihovýchodního sektoru města Brna. Brno, Česko: Masarykova univerzita

Svobodová, H., Hofmann, E., & Věžník, A. (2013). Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky. Brno, Česko: Masarykova univerzita: Fakulta informatiky

Sýkora, L. (2002). Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha, Česko: Ústav pro ekopolitiku, o. p. s.

Sýkora, L. (2003). Suburbanizace a její společenské důsledky. Sociologický časopis. Ročník 39.

Sýkora, L. (2010). Rezidenční segregace. Praha, Česko: Univerzita Karlova: Přírodovědecká fakulta

Sýkora, L., Posová, D. (2007). Specifika suburbanizace v postsocialistickém kontextu: nová bytová výstavba v metropolitní oblasti Prahy 1997-2005. Geografie-Sborník. Pp 334-356, ročník 112

Sýkora, L., Posová, D. (2011). Formy urbanizace: Kritické zhodnocení modelu stádií vývoje měst a návrh alternativní metody klasifikace forem urbanizace. Geografie-Sborník. Pp 1-22, ročník 116

Šilhánková, V. (2007). Suburbanizace – hrozba fungování (malých) měst. Hradec králové, Česko: vydavatel Civitas per populi

Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J., & kolektiv. (2008). Ekonomická a sociální geografie. Plzeň, Česko: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk

Urban, L. (2006). Sociologie. Praha, Česko: nakladatelství Eurolex Bohemia.

Van Der Berg, L., Drewett, R., Klaasen L. H., Rossi, A., & Vijverberg, C. H. T. (1982). *A Study of Growth and Decline. Urban Europe*. (1. vyd.). Oxford, Velká Británie: Pergamon Press.

Zdražilová, R. (2009). *Průmysl a formy bytové výstavby*. Ostrava, Česko: Vysoká škola báňská.

7. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Rok definice suburbanizace

Tabulka č. 2: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1869 – 1921

Tabulka č. 3: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1921 - 1950

Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1950 – 1991

Tabulka č. 5: Vývoj počtu obyvatel mezi lety 1991 – 2011

Tabulka č. 6: Rozšiřování měst od roku 1869 do současnosti

8. Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Vývoj prostorové organizace společnosti

Obrázek č. 2: Vývojové fáze urbanizace podle Van den Berga a populační změny během fází

Obrázek č. 3: Gated communities v Praze-Radlicích z roku 2010

Obrázek č. 4: Letecký pohled na areál Modletice z roku 2019

Obrázek č. 5: Rezidenční suburbanizace

Obrázek č. 6: Letecký pohled na Sun City v Arizoně z roku 2014

Obrázek č. 7: Letecký pohled na urban sprawl na jihu Los Angeles a na severu Westmontu z roku 2013

Obrázek č. 8: Letecký pohled na obec Mukařov

Obrázek č. 9: Letecký snímek Zdiměřic z roku 2019

Obrázek č. 10: 10 nejlidnatějších měst v roce 1869 a v roce 2019

Obrázek č. 11: Terezín na III. vojenském mapování z let 1877-1880

Obrázek č. 12: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1869 a 1880

Obrázek č. 13: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1880 a 1890

Obrázek č. 14: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1890 a 1900

Obrázek č. 15: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1900 a 1910

Obrázek č. 16: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1910 a 1921

Obrázek č. 17: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1921 a 1930

Obrázek č. 18: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1930 a 1950

Obrázek č. 19: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1950 a 1961

Obrázek č. 20: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1961 a 1970

Obrázek č. 21: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1970 a 1980

Obrázek č. 22: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1980 a 1991

Obrázek č. 23: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 1991 a 2001

Obrázek č. 24: Relativní přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 2001 a 2011

Obrázek č. 25: Migrační přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 2001 a 2011

Obrázek č. 26: Migrační přírůstek obyvatelstva mezi nejlidnatějšími městy a jejich okolím mezi lety 2011 a 2019

Obrázek č. 27: Vývoj městských částí mezi lety 1869 a 1920

Obrázek č. 28: Vývoj městských částí mezi lety 1920 a 1950

Obrázek č. 29: Vývoj městských částí mezi lety 1950 a 1991

Obrázek č. 30: Vývoj městských částí mezi lety 1991 a 2011

9. Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel ve městech Praha, Brno, Ostrava a Plzeň mezi lety 1869 a 1991

Graf č. 2: Vývoj počtu obyvatel ve městech Liberec, Olomouc, Ústí nad Labem a Hradec Králové mezi lety 1869 a 1991

Graf č. 3: Vývoj počtu obyvatel ve městech Opava, Jihlava, České Budějovice a Pardubice mezi lety 1869 a 1991

10. Abstrakt

Novák, D. (2021). Historie suburbanizace v Česku (Bakalářská práce). Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická

Klíčová slova: historie, Česko, suburbanizace, urbanizace, obyvatelstvo

Zpracovaná bakalářská práce se zabývá historií suburbanizace Česka. Jsou zde řešeny urbanizační procesy v obdobích před první světovou válkou a v období socialismu. Dále se tato práce věnuje začátkům suburbanizace na území Česka a její současnou podobou a jejími trendy a rysy. Informace pro bakalářskou práci byly získány z literatury, pro teoretickou část. V analytické části bakalářská práce čerpá z dat z Historického lexikonu obcí a z Českého statistického úřadu. V práci je vysvětleno, proč docházelo na území Česka k urbanizačním procesům v období před první světovou válkou a v období socialismu, a také hlavně k suburbanizačním procesům, které jsou charakteristické po období po roce 1989. Bakalářská práce se snaží zodpovědět všechny výzkumné otázky, které byly stanoveny v úvodu práce, a to za pomoci obrázků, grafů a tabulek.

11. Abstract

Novák, D. (2020). *History of suburbanization in Czechia* (Bachelor Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economy

Key words: history, Czechia, suburbanization, urbanization, population

The elaborated bachelor thesis deals with the history of suburbanization in the Czechia. Urbanization processes in the period before the First World War and in the period of socialism are addressed here. Furthermore, this work deals with the beginnings of suburbanization in the Czechia and its current form and its trends and features. Information for the bachelor thesis was obtained from the literature, for the theoretical part. In the analytical part, the bachelor's thesis draws on data from the Historical Lexicon of Municipalities and the Czech Statistical Office. The thesis explains why there were urbanization processes in the Czechia in the period before the First World War and in the period of socialism, as well as suburbanization processes, which are characteristic after the period after 1989. The bachelor's thesis tries to answer all research questions that were determined in the introduction, using figures, graphs and tables.